

Wzmocnienie zarządzania lokalnymi zasobami

Autorzy:

Arthur Rigaud, Benoît Guerin, Gilles van de Walle, Thomas Binet.

Zdjęcia:

(8) Sergi Tudela, (9) Eddie Moore, (9) FARNET Support Unit, (14) Pontevedra FLAG, (20) Comité Départemental des Pêches Maritimes et des Élevages Marins du Finistère, (21) Télécapêche, (21) North Kurzeme FLAG, (32) Holderness FLAG.

Produkcja:

DevNet geie (AEIDL/Grupo Alba)/Kaligram.

Kontakt:

FARNET Support Unit

Rue de la Loi 38, boîte 2 | B-1040 Brussels

+32 2 613 26 50 | info@farnet.eu | www.farnet.eu

Wydawca:

Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Gospodarki Morskiej i Rybołówstwa, Dyrektor Generalny.

Disclaimer:

Dyrekcja Generalna ds. Gospodarki Morskiej i Rybołówstwa odpowiada za całościowe wydanie niniejszej publikacji, nie odpowiada jednak za precyzję informacji zawartych w poszczególnych artykułach, za ich treść ani za wyrażone w nich poglądy. O ile nie zaznaczono inaczej, Komisja Europejska nie przyjęła ani w żaden sposób nie zaaprobowała żadnego z poglądów przedstawionych w tej publikacji, a zawartych w niej stwierdzeń nie należy traktować jako wyrażających poglądy Komisji ani Dyrekcji Generalnej ds. Gospodarki Morskiej i Rybołówstwa. Komisja Europejska nie gwarantuje precyzji danych zawartych w niniejszej publikacji, a ponadto ani Komisja Europejska, ani żadna osoba występująca w jej imieniu nie przyjmuje odpowiedzialności za wykorzystanie tych danych.

ISBN 978-92-79-90708-1

ISSN 2363-4073

doi:10.2771/39563

© Unia Europejska, 2018

Spis treści

Lista skrótów	3
Wstęp	4
Artykuł 1 Współzarządzanie zasobami na szczeblu lokalnym.....	6
Artykuł 2 Zarządzanie na obszarach Natura 2000 i na morskich obszarach chronionych.....	11
Artykuł 3 Monitorowanie lokalnych zasobów rybnych i działalności połowowej	19
Artykuł 4 Certyfikacja zrównoważonych łowisk.....	24
Artykuł 5 Poprawa praktyk połowowych i obowiązek wyładunku	31
Kluczowe pojęcia i regulacje związane z zarządzaniem lokalnymi zasobami	36

Lista skrótów

DSE	dobry stan ekologiczny	MSFD	dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej
DP	dyrektywa ptasia	NNN	Nielegalne, nieraportowane i nieuregulowane połowy
DS	dyrektywa siedliskowa	MSY	maksymalny zrównoważony połów
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki	OSO	obszar specjalnej ochrony
EFR	Europejski Fundusz Rybacki	RLGD	rybacka lokalna grupa działania (ang. FLAG)
ENGO	organizacja pozarządowa ds. ochrony środowiska	SSO	specjalna strefa ochrony
ICES	Międzynarodowa Rada Badań Morza	STECF	Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa
IFCA	Inshore Fisheries and Conservation Authorities (organ zarządzania rybołówstwem i środowiskiem przybrzeżnym)	TAC	całkowite dopuszczalne połowy
MOC	Morski Obszar Chroniony	WPRyb	wspólna polityka rybołówstwa

Wstęp

Wspólna polityka rybołówstwa (WPRyb) została opracowana w celu zapewnienia zarządzania zbiornikami wodnymi i obszarami rybołówstwa UE i w związku z tym stanowi główny akt prawny mający zastosowanie do obszarów rybołówstwa i akwakultury.

Jednak inne polityki europejskie mają bezpośredni lub pośredni wpływ na rybołówstwo i akwakulturę. Dotyczy to w szczególności polityk morskich i środowiskowych określonych w dyrektywie ramowej w sprawie strategii morskiej (MSFD), ramowej dyrektywie wodnej (WFD) oraz w dyrektywach: „ptasiej” i „siedliskowej”.

Za wdrożenie tych poszczególnych dyrektyw odpowiadają państwa członkowskie Unii Europejskiej. Ich wprowadzenie na szczeblu lokalnym przybiera różne formy w zależności od kontekstu instytucjonalnego danego kraju lub regionu.

RLGD (rybackie lokalne grupy działania), jako instytucje rozwoju działające na obszarach zależnych od rybołówstwa i akwakultury, mają szczególne predyspozycje do wspierania procesów zarządzania zasobami lokalnymi włączających różne podmioty.

Należy zauważyć, że same RLGD nie są upoważnione do zarządzania zasobami rybnymi. Niemniej jednak proces rozwoju lokalnego nie może uchodzić za zrównoważony, jeśli nie uwzględnia dobrego stanu zasobów, na których się opiera, co uzasadnia wsparcie RLGD dla lokalnych inicjatyw zarządzania zasobami.

W ramach przygotowania [seminarium „RLGD i zarządzanie lokalnymi zasobami”](#), które odbyło się w dniach 13–15 marca 2018 r. w Vigo (w Hiszpanii), zespół FARNET zwrócił się do przedstawicieli sieci RLGD o przedstawienie informacji na temat znaczenia ich działań związanych z tą kwestią. Szybka analiza pozwala wyróżnić niektóre kluczowe elementy działania RLGD:

- Znaczna większość RLGD (praktycznie 70%) wsparła już pewne projekty zachęcające do rozwoju bardziej zrównoważonych działań w zakresie rybołówstwa i akwakultury. Zagadnienie to jest w rzeczywistości przekrojowe i obejmuje podtematy o różnym znaczeniu w skali terytoriów RLGD. W szczególności z ankiety wynika, iż rozwój współzarządzania zasobami na szczeblu lokalnym stanowi priorytetową kwestię dla 70% RLGD, chociaż mniej niż połowa RLGD już wsparła projekty związane z tym tematem.
- To samo dotyczy zagadnień dotyczących certyfikacji środowiskowej i monitorowania działalności połowowej, które są szczególnie istotne dla wielu RLGD (około 60%), ale w przypadku których wciąż niewiele grup wsparło konkretne projekty (1 na 3 RLGD).
- W świetle odpowiedzi RLGD na pytania zawarte w kwestionariuszu zdecydowaliśmy się rozpatrywać łącznie kwestie związane z innowacją narzędzi połowowych i obowiązkiem wyładunku. Chociaż ich znaczenie w skali pojedynczej RLGD wydaje się mniejsze, istotne jest ich dokładne omówienie w niniejszym przewodniku. W istocie owe techniczne, a często drażliwe (dla środowisk rybackich) zagadnienia są ignorowane lub niedostatecznie rozumiane przez RLGD. Odpowiednie zdefiniowanie tych kwestii z regulacyjnego punktu widzenia i określenie roli oraz możliwych działań RLGD mogłoby przyczynić się do lepszego uwzględnienia owych kwestii przez sektor rybołówstwa.
- Ponadto ponad 65% RLGD zgłosiło posiadanie morskiego obszaru chronionego na swoim terytorium, a 90% posiada obszar Natura 2000. Chociaż ustanowienie morskiego obszaru chronionego nie wydaje się priorytetowym działaniem dla większości RLGD, to zapewnienie wsparcia technicznego i finansowego w zakresie zarządzania działalnością połowową na tych obszarach chronionych jawi się jako konieczność dla około 50% z nich.

Ta wstępna analiza rodzi kilka pytań związanych z zarządzaniem zasobami lokalnymi:

- W jaki sposób RLGD mogą aktywnie przyczynić się do definiowania i wdrażania partycypacyjnego podejścia do procesu zarządzania zasobami lokalnymi i jaką rolę mogą odgrywać w tym procesie?
- W jaki sposób RLGD mogą wspierać poprawę zrównoważonego charakteru lokalnych działań i przyczynić się do ochrony środowiska?
- Jak najlepiej zintegrować działania w zakresie rybołówstwa i akwakultury na terenach chronionych? W jaki sposób RLGD mogą przyczynić się do poprawy społecznej akceptacji i udziału ludności oraz sektora rybołówstwa w rozwoju takich terenów?

Niniejszy przewodnik stanowi próbę udzielenia metodologicznej i praktycznej odpowiedzi na te pytania za pomocą pięciu artykułów tematycznych:

Artykuł 1 Współzarządzanie zasobami na szczeblu lokalnym

Artykuł 2 Zarządzanie na obszarach Natura 2000 i na morskich obszarach chronionych

Artykuł 3 Monitorowanie lokalnych zasobów rybnych i działalności połowowej

Artykuł 4 Certyfikacja zrównoważonych łowisk

Artykuł 5 Poprawa praktyk połowowych i obowiązek wyładunku

Czytelnicy mogą zapoznać się z artykułami informacyjnymi najbardziej pasującymi do sytuacji na ich terytorium. W każdym artykule zawarto również szereg przykładów — od praktyki RLGD po odniesienia do dalszych źródeł informacji.

Oprócz tych pięciu artykułów, w drugiej części przedstawiamy główne elementy prawne i pojęcia związane z zarządzaniem zasobami lokalnymi, które mają służyć czytelnikowi jako odniesienie. Odwołujemy się do nich każdorazowo przy wprowadzaniu nowego pojęcia lub elementu prawnego w artykułach praktycznych.

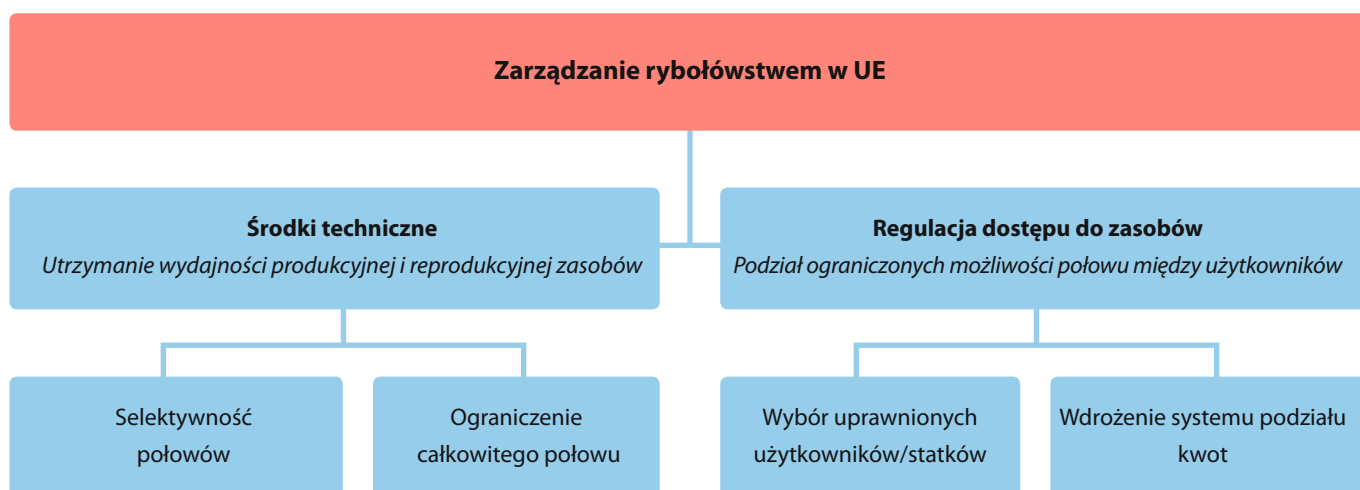

Artykuł 1

Współzarządzanie zasobami na szczeblu lokalnym

1.1 O czym tu mowa?

Wspólne zarządzanie rybołówstwem to model zarządzania, w którym użytkownicy i stosowne władze wspólnie uczestniczą w procesie regulacji działalności połowowej. Użytkownicy stają się więc podmiotami współzarządzającymi zasobami (i odnoszącymi się do nich działaniami) w tym samym stopniu co „tradycyjni” zarządzający (władze, parki narodowe itp.). W praktyce istnieje jednak wiele modeli współzarządzania, które różnią się w zależności od stopnia władzy decyzyjnej faktycznie dzielonej z użytkownikami.

Rysunek 1: Dwie główne składowe zarządzania rybołówstwem (wg Boncoeur, 2006)

Współzarządzanie opiera się na trzech filarach: instytucjonalnych ramach uczestnictwa użytkowników, uwzględnieniu różnych form wiedzy i reformie istniejącego systemu organizacyjnego.

W procesie tym kluczową rolę odgrywa nauka, ponieważ zarządzanie działalnością połowową w dużym stopniu zależy od wiedzy naukowej. W związku z tym połowy i metody eksploatacji w dużej mierze zależą od opinii naukowych.

Współzarządzanie rybołówstwem pojawia się w międzynarodowej debacie na temat eksploatacji odnawialnych zasobów naturalnych, a bardziej ogólnie na temat wykorzystania dóbr wspólnych. Ma ono wiele konkretnych zalet, które zostały udokumentowane w licznych publikacjach naukowych:

- Umożliwia dostosowanie zarządzania do lokalnego kontekstu, realiów i praktyk w terenie — **KONTEKST**;
- Upraszcza i skraca proces decyzyjny — **EFEKTYWNOŚĆ**;
- Obejmuje wiedzę lokalną — **WIARYGODNOŚĆ**;
- Wzmacnia przestrzeganie zasad — **PRAWOMOCNOŚĆ**;
- Zwiększa prawomocność zasad wypracowanych w ramach procesu obejmującego użytkowników — **ROZWIĄZYWANIE KONFLIKTÓW**.

Poszczególne etapy wdrażania współzarządzania rybołówstwem¹

1. Określenie terytorium wspólnego zarządzania

Terytorium powinno w miarę możliwości obejmować spójny obszar połowowy. Koncepcja łowiska pomaga zdefiniować jednorodne obszary. Łowisko jest rozumiane jako „jednostka zarządzania zdolnością połowową ograniczoną na określonym obszarze geograficznym, na którym funkcjonują różne typy działalności rybackiej. Poławiają one gatunki, które zajmują siedliska o podobnych cechach”². Typ działalności rybackiej definiowany jest jako kombinacja narzędzia z docelowym gatunkiem i obszarem połowu.

2. Wdrożenie platformy współzarządzania

- Stworzenie ram porozumienia zbliżających elementy sektora poprzedzające połów i następujące po nim.
- Stworzenie organu zarządzania kierowanego przez koordynatora/facilitatora, który zapewnia przepływ informacji i bierze pod uwagę wszystkie opinie.
- Ustalenie wspólnej diagnozy dotyczącej stanu rybołówstwa (ekonomicznego, społecznego i środowiskowego). Ten zerowy punkt wyjścia musi zostać uznany przez wszystkie strony.
- Zobowiązanie się do realizacji planu działania określającego 10-letnie cele zrównoważonego rybołówstwa.
- Określenie wskaźników postępu umożliwiających pomiar skuteczności środków zarządzania dla osiągnięcia ustalonych celów.

3. Określenie rynków o dużej wartości dodanej i odpowiednia organizacja łańcucha dostaw

Zadanie polega na dostosowaniu eksploatacji do zdolności produkcyjnej zasobów ryb przy maksymalizacji gospodarczych i społecznych korzyści płynących z działalności połowowej dla całego sektora. Jest to kwestia wprowadzenia takiej logiki eksploatacji (rodzaje i rozmiary łodzi, używane narzędzia połowowe itp.), która umożliwi wyładunek produktu stanowiącego optymalne wykorzystanie zasobów morskich terytorium.

4. Organizacja działalności połowowej

Należy ustalić maksymalny poziom połowu w oparciu o produktywność biologiczną obszaru, która z kolei zależy od dobrego stanu ekosystemów. Poziom ten jest następnie rozdzielany pomiędzy poszczególnych użytkowników (rys. 1).

Rybaczy mogą wykorzystać swoją wiedzę fachową, aby określić rodzaje dozwolonych narzędzi połowowych i odpowiednie środki (np. zamknięcia sezonowe danego obszaru).

5. Zapewnienie rygorystycznej kontroli wprowadzonych zasad

Ustanowienie rygorystycznej kontroli w całym łańcuchu w celu niedopuszczenia, by oszustwa i nieodpowiedzialność kilku jednostek niszczyły wysiłki podejmowane przez większość.

1 Ku zrównoważonemu rybołówstwu we Francji i Europie, propozycja WWF (World Wide Fund – Światowy Fundusz na rzecz Przyrody), 2007.

2 „Podejście łowiskowe”: definicja IFREMER (Francuskiego Instytutu Naukowego ds. Eksploatacji Morza), styczeń 2008 r.

1.2 Rola RLGD: możliwe opcje

RLGD mogą odgrywać decydującą rolę we wdrażaniu lokalnego współzarządzania połowami, wywierając wpływ na kilka czynników, na przykład poprzez:

- Zwiększenie uczestnictwa użytkowników (szkolenia, ułatwianie udziału w spotkaniach itp.);
- Rolę podmiotu jednoczącego poszczególne zainteresowane strony (określoną w literaturze naukowej jako „organizacja wiążąca” lub „pomostowa”, publikacja F. Berkesa z 2009 r.) i facylitatora (biorącego pod uwagę różne opinie);
- Wkład w decentralizację zarządzania poprzez utworzenie lub wzmocnienie organizacji zarządzania rybołówstwem przybrzeżnym;
- Poprawę wiedzy naukowej poprzez wspieranie badań angażujących użytkowników (patrz „badania uczestniczące”);
- Pomoc w zakresie wdrażania procedur samokontroli (możliwość udziału użytkowników w monitorowaniu ich obszarów połowów) w celu ułatwienia przestrzegania przepisów.

Trzy przykłady projektów wspieranych przez RLGD podane poniżej ilustrują potrzebę i oddziaływanie takich inicjatyw wspólnego zarządzania. W oparciu o strukturyzujące interakcje między rybakami, zarządzającymi, naukowcami i działaczami na rzecz środowiska (a także innymi podmiotami) RLGD odgrywają strategiczną rolę w przyczynianiu się do rozwoju lokalnego współzarządzania.

Sergi Tudela, dyrektor generalny, Dyrekcja Generalna ds. Rybołówstwa i Gospodarki Morskiej Autonomicznej Wspólnoty Katalonii (Hiszpania)

Najnowsze mechanizmy współzarządzania rybołówstwem testowano w Katalonii od 2012 r., osiągając doskonałe wyniki. W związku z tym Dyrekcja Generalna ds. Rybołówstwa i Gospodarki Morskiej zdecydowała o włączeniu współzarządzania do swojego prawodawstwa w dziedzinie rybołówstwa, tak aby można było zastosować je do wszystkich planów zarządzania, za które odpowiada dyrekcja. Rybacy, zarządzający, naukowcy i działacze na rzecz ochrony środowiska są członkami komitetów ds. współzarządzania, wszyscy na równych prawach przy podejmowaniu decyzji.

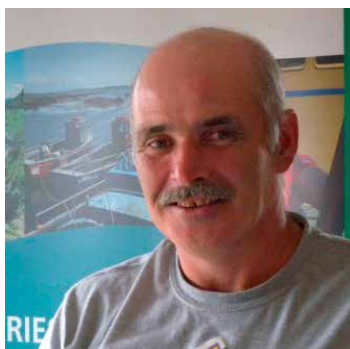

Decentralizacja uprawnień na rzecz komitetów złożonych z wielu zainteresowanych stron na odpowiednim szczeblu terytorialnym sprawia, że zarządzanie jest dużo bliższe „kutra rybackiego” i społeczności nadbrzeżnej, a to z kolei zwiększa odpowiedzialność i poszanowanie zasad oraz umożliwia znalezienie rozwiązań rozsądnych ekonomicznie i akceptowalnych z punktu widzenia ochrony środowiska. Opierając się na naszym doświadczeniu, uważamy, że modele zarządzania oparte na współzarządzaniu dobrze pasują do typów śródziemnomorskiego rybołówstwa przybrzeżnego, od małych łodzi łowiących siecią ryby dobijakowate (= cena pierwszej sprzedaży wzrosła 30-krotnie w ciągu pięciu lat) po lokalne połowy włokiem (= sieć obszarów z zakazem połowu ustanowionym przez samych rybaków wzdłuż wybrzeża Girony), wpisując się w lokalne inicjatywy rozwojowe prowadzone na terytoriach zależnych od rybołówstwa.

*Dwie RLGD obejmujące większość terytorium rybackiego Katalonii (**Mar de l'Ebre** i **Costa Brava** na północy) mają jako przewodniczących przedstawicieli rybaków z tych terytoriów (federacji stowarzyszeń rybackich, po hiszpańsku „cofradias”) i często wykorzystują w swoim działaniu inicjatywy w zakresie wspólnego zarządzania. Administracja Katalonii planuje również rozszerzyć ten model wspólnego zarządzania na obszary wrażliwe (np. na wyspach Formigues, Costa Brava), a nawet na politykę morską na poziomie wspólnoty Katalonii (niedawno utworzona Katalońska Rada ds. Współzarządzania Morskiego).*

Eddie Moore, rybak przybrzeżny, przewodniczący Południowo-Zachodniego Regionalnego Forum Rybołówstwa i wiceprzewodniczący Narodowego Forum Rybołówstwa Przybrzeżnego (Irlandia)

Rybaczy przez lata próbowali się zorganizować, by głos sektora rybołówstwa przybrzeżnego stał się słyszalny w Irlandii, ale nie byli w stanie zjednoczyć się jako grupa. Uważam, że udało się to poprzez ustanowienie krajowych forów ds. rybołówstwa przybrzeżnego. Nawet jeśli nie są doskonałe, myślę, że kierunek jest dobry. Jestem rybakim od niemal 40 lat i udział w tych forach uświadomił mi, że rybacy nie są jedynymi zainteresowanymi stronami sfrustrowanymi brakiem organizacji w sektorze przybrzeżnym.

Jak można rozwiązać problemy, jeśli nie ma miejsca na komunikację między zarządzającymi a sektorem przybrzeżnym? Przyszłość forów rybołówstwa przybrzeżnego leży w rękach rybaków. Departament Rolnictwa, Rybołówstwa i Żywności oraz BIM (Bord Iascaigh Mhara, czyli Irlandzka Agencja ds. Rybołówstwa) z pomocą EFMR (Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego) i RLGD udzieliły nam głosu³. Chciałbym, by w forach uczestniczyło więcej rybaków (kobiet i mężczyzn), ponieważ pracy jest za dużo, ludzi za mało, a my musimy zachować dynamikę i wykonać do tej pory pracę. Lokalne zarządzanie rybołówstwem przybrzeżnym powinno być realizowane lokalnie, ponieważ jeden wspólny plan nie jest odpowiedni dla wszystkich. Przed nami wiele zmian i katastrof dla sektora przybrzeżnego byłby brak możliwości mówienia jednym głosem w ramach forów.

Teresa Cruz, naukowiec, MARE – Centrum Nauk Morskich i Środowiskowych, Laboratorium Morskie, Uniwersytet w Evorze, Sines (Portugalia)

Projekt „Al Percebe” (pąkle) to wspólny projekt Uniwersytetu w Evorze, RLGD „Littoral Alentejano”, lokalnego stowarzyszenia zbieraczy pąkli (Associação de Mariscadores da Terra do Vasco da Gama) i regionalnego stowarzyszenia rybaków (Associação de Armadores da Pesca Artesanal e do Cerco do Sudoeste Alentejano e Costa Vicentina). Projekt rozpoczął się w styczniu 2018 roku i potrwa do grudnia 2020 roku. Jest współfinansowany przez EMFF.

Głównym celem tego projektu jest ocena i poprawa stanu zasobów pąkli (*Pollicipes pollicipes*) na przyłdku Sines oraz zmiana sposobu zarządzania nimi na tym obszarze poprzez transfer wiedzy między naukowcami a rybakami. Zostanie opracowanych sześć działań: 1/ opracowanie i wdrożenie eksperymentalnego systemu współzarządzania łowiskiem na przyłdku Sines, 2/ monitorowanie stanu zasobów i łowiska, 3/ eksperymentalne odtworzenie obszarów eksploatowanych, 4/ komercyjne wykorzystanie gatunku w regionie Alentejo, 5/ zwiększenie potencjału naukowego i wzmocnienie stowarzyszeń rybaków w celu poprawy ich udziału w zarządzaniu, 6/ rozpowszechnianie dobrych praktyk w zakresie wspólnego zarządzania i wyników projektu.

³ RLGD pomagały w utworzeniu narodowego forum rybołówstwa przybrzeżnego.

1.3 Kluczowe czynniki sukcesu i potencjalne przeszkody

- › Zaangażowanie wszystkich członków RLGD we wspólną wizję ich terytorium morskiego (wyjście poza pojedyncze projekty — podejście globalne);
- › Uznanie empirycznej wiedzy rybaków w ramach lokalnego systemu zarządzania;
- › Uczestnictwo w zrównoważonym rozwoju lokalnym;
- › Wdrożenie elastycznego i rozwijającego się systemu zarządzania w stale zmieniającym się kontekście;
- › Ograniczenie nielegalnych praktyk poprzez pełną integrację użytkowników, którzy stają się solidarni i odpowiedzialni za sukces lokalnego zarządzania.

1.4 Dalsze źródła

- › S. Jentoft, *Co-management of the Coastal Zone: Is the task too complex?: (2000b)*. *Ocean and Coastal Management*, 43, 527–535.
- › S.Q. Eliassen, T. J. Hegland, J. Raakjær, *Decentralising: The implementation of regionalisation and co-management under the post-2013 Common Fisheries Policy*, 2015.
- › S. Linke, K. Bruckmeier, *Co-management in fisheries – Experiences and changing approaches in Europe*, 2015.
- › F. Berkes, *Evolution of co-management: role of knowledge generation, bridging organizations and social learning*, „*Journal of Environmental Management*” 2009, 90(5), s. 1692–1702.
- › F. Berkes et al., *Managing Small-scale fisheries. Alternative Directions and Methods*, International Development Research Centre 2001, ISBN 0-88936-943-7.
- › R. S. Pomeroy, R. Rivera-Guieb, *Fishery Co-Management. A Practical Handbook*, International Development Research Centre 2006, ISBN 1-55250-184-1.

Artykuł 2 Zarządzanie na obszarach Natura 2000 i na morskich obszarach chronionych

2.1 O czym tu mowa?

Morskie obszary chronione w Europie przybierają różne formy i mają różne cele. W ostatnich dziesięcioleciach państwa członkowskie podjęły faktyczny wysiłek w celu rozwoju owych stref chronionych. Korzystając z tej dynamiki oraz w ramach dyrektywy ptasiej i siedliskowej⁴, rozszerzono europejską sieć Natura 2000, aby objąć 18% terytorium lądowego i 6% terytorium morskiego Unii Europejskiej. Obie dyrektywy Natura 2000 mają na celu przywrócenie lub utrzymanie odpowiedniego stanu ochrony. Cel ten jest podobny do celu określonego w dyrektywie ramowej w sprawie strategii morskiej (MSFD), zakładającego osiągnięcie lub utrzymanie dobrego stanu środowiska morskiego ([patrz część „Kluczowe pojęcia” na końcu przewodnika](#)).

W tym dążeniu do określonego liczbowo celu stwierdzono niską skuteczność ustanowienia niektórych morskich obszarów chronionych (MOC), w szczególności obszarów morskich Natura 2000. Brak środków działania w zakresie zmian w sytuacji ekologicznej poza granicami obszaru, brak wiarygodnych danych i niewielki wpływ na zmiany w praktykach to tylko niektóre ze słabości sieci. Do tego dochodzą ogólne obciążenia administracyjne i problemy z zarządzaniem. Polityka Natura 2000 jest nadal mocno postrzegana jako bardzo techniczna i wciąż jest mało znana ogółowi społeczeństwa⁵.

Aby przezwyciężyć te problemy, należy wprowadzić wiele ulepszeń jakościowych, zwłaszcza w odniesieniu do ram prawnych i zarządzania, ale konieczne jest również zapewnienie odpowiednich zasobów ludzkich i organizacyjnych. Dla morskich obszarów chronionych i obszarów Natura 2000 rybackie lokalne grupy działania (RLGD) mogą odegrać kluczową rolę w oparciu o wiedzę i zaangażowanie zainteresowanych stron na danym terytorium.

2.2 Rola RLGD: możliwe opcje

Morskie obszary chronione posiadają własne plany zarządzania, np. obszary Natura 2000 zarządzane są na podstawie dokumentu określającego cele, jakie mają być osiągnięte. System ten, często krytykowany jako daleki od realiów oraz uczestników, którzy mieszkają lub pracują w danym terenie, powoduje brak skuteczności i konkretnych wyników tych planów⁶. RLGD stosują inne podejście i mogą zadziałać w kilku kluczowych obszarach zarządzania chronionymi obszarami morskimi, proponując innowacyjne rozwiązania dla zarządzających i zainteresowanych stron, przyczyniając się w ten sposób do osiągnięcia ustalonych celów. Odgrywają bardzo ważną rolę w przyjęciu przez zainteresowane strony odpowiedzialności za ich terytorium lub za MOC, na terenie którego działają.

4 Dyrektywa ptasia, czyli dyrektywa [2009/147/WE](#) z 30 listopada 2009 r., ma na celu zachowanie wszystkich dzikich gatunków ptaków i określa zasady dotyczące ich ochrony, zarządzania i regulacji. Ma zastosowanie do ptaków, ich jaj, gniazd i siedlisk. Dyrektywa siedliskowa dzikiej fauny i flory [92/43/EWG](#) z dnia 21 maja 1992 r. dotyczy ochrony naturalnych siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.

5 P. Rouveyrol, 2016. Evaluer l'efficacité de la mise en œuvre des directives Nature en France : synthèse bibliographique et perspectives de travail – MNHN-SPN. 52 p.

6 C. Chaboud, F. Galleti, 2007. Les aires marines protégées, catégorie particulière pour le droit et l'économie ? Monde en développement n°138, p27-42.

a. Wpływ na tworzenie i zarządzanie morskich obszarów chronionych

RLGD mogą być gwarantem współtworzenia obszaru chronionego przez wszystkie zaangażowane strony, ponieważ odgrywają nieodzowną rolę w integrowaniu sektora. Jego przedstawiciele wyrażają swoje oczekiwania i wydają opinię na temat wdrażanych regulacji. Każda z zaangażowanych stron proponuje różne scenariusze dotyczące własnej działalności i całego obszaru. Zaangażowanym stronom proponuje się optymalny scenariusz, który zatwierdzają.

Tak było w przypadku utworzenia rezerwatu ścisłego na wybrzeżu Morza Śródziemnego w pobliżu Agde, gdzie rybacy byli w pełni zaangażowani w ten proces (RLGD Zalewu Thou i Wybrzeża od Frontignan do Agde, Oksytania, Francja).

Proces ten jest dobrym przykładem oddolnego zarządzania, do którego bezpośrednio przyczyniają się RLGD. Mobilizując lokalnych interesariuszy i tworząc przestrzeń do dyskusji oraz miejsce spotkań, promują one zrozumienie kwestii ochrony przyrody. RLGD zapewniają lokalnym interesariuszom wyjątkową okazję do skutecznego wdrożenia porozumienia i praktyk współzarządzania morskimi obszarami chronionymi ([patrz Artykuł 1 przewodnika](#)).

Dwa podobne przykłady projektów we Francji dobrze ilustrują ten wkład RLGD w tworzenie obszarów chronionych:

- **RLGD Marennes Oléron** (Nowa Akwitania) dofinansowała rekrutację koordynatora projektu, aby zapewnić udział rybaków w tworzeniu Morskiego Parku Przyrodniczego Ujścia Rzeki Żyrondy i Pertuis Charente.
- W ramach niedawnego rozszerzenia specjalnego obszaru ochrony (SOO) Natura 2000 Belle-Ile en Mer związek gmin wyspy zwrócił się do **RLGD Pays d'Auray** (Bretania) o zapewnienie zaangażowania rybaków w nowe plany zarządzania, ale także o zachęcenie ich do przyłączenia się do realizacji celów ochrony obszaru. Fundusze RLGD umożliwiły rekrutację doradcy dla rybaków i ich lokalnych przedstawicieli w celu wspólnej poprawy kontroli działalności połowowej na specjalnym obszarze ochrony, a także w celu pomocy w rozwoju dodatkowej działalności związanej z rybołówstwem, takiej jak np. turystyka połowowa.

Ogólnie, te dwa projekty przyczyniły się do powstania nowej dynamiki między podmiotami zarządzającymi środowiskiem a rybakami.

Porady eksperta

- Zidentyfikować i uprzednio zaangażować kluczowych interesariuszy w przygotowanie i rozwój procesu tworzenia obszarów chronionych;
- Przekazać zarządzanie uczestnikom w terenie w celu jak najlepszego dostosowania się do lokalnej specyfiki oraz stworzyć sieć lokalnych animatorów i lokalnej wiedzy;
- Zapewnić koordynację pomiędzy obszarami morskimi i lądowymi w celu zarządzania interakcjami między tymi dwoma środowiskami.

Narzędzia

- Interaktywne platformy komunikacji.
- **Rezerwat TURF** (*Territorial Use Rights for Fishing* – prawo do uprawiania rybołówstwa na określonym obszarze)⁷: strefa stworzona, aby przeciwdziałać wpływowi przełowienia na rybołówstwo przybrzeżne, gdzie wyłączny dostęp ma grupa rybaków, co umożliwia rybakom współpracę i przyjęcie odpowiedzialności za zarządzanie zasobami.
- Narzędzia do współzarządzania ([Patrz Artykuł 1](#)).

7 F. T. Jr. Christy, *Territorial use rights in marine fisheries: definitions and conditions*, 1982, FAO Fish.Tech.Pap., (227): 10 str.

b. Zredukowanie nakładów połowowych na chronionych obszarach morskich

RLGD mogą wysuwać propozycje rozwiązań dla rybaków podczas zmniejszania nakładów połowowych w związku z utworzeniem chronionych obszarów morskich. W przypadku tworzenia strefy pełnej ochrony rybacy mogą dalej pracować, przenosząc swój nakład połowowy na nowy obszar, wybierając różne gatunki i koncentrując się na danym okresie.

Obecnie zajmuje się tym **RLGD Litoral Cadiz Estrecho** (Andaluzja, Hiszpania). Rybacy, już wcześniej bardzo zaangażowani w ochronę swoich zasobów, przez długi czas współpracowali z RLGD w celu zmniejszenia nakładu połowowego w ramach odnowienia zasobów rybnych: wprowadzono okresy zamknięcia łowisk, narzucono minimalne wielkości połowów itd. Na tym terytorium wciąż nie ma chronionych obszarów morskich, ale jest to planowane z inicjatywy RLGD dla celów lepszego zarządzania i zmniejszenia nakładu połowowego.

Porady eksperta

- Podtrzymywać wspólną wizję sytuacji i celów poprzez prowadzenie diagnozy w sposób partycypacyjny;
- Zachęcać do bardziej ekologicznych praktyk połowowych, innowacyjnych projektów realizowanych przez rybaków, takich jak działania „strażników morza”, pomiary chronionych lub wrażliwych gatunków.

Narzędzia

- **Rezerwat TURF**: strefa stworzona, aby przeciwdziałać wpływowi przełowienia na rybołówstwo przybrzeżne, gdzie wyłączny dostęp ma grupa rybaków, co umożliwia rybakom współpracę i przyjęcie odpowiedzialności za zarządzanie zasobami.
- **FISHE**: *Framework for Integrated Stock and Habitat Evaluation* – system zintegrowanej oceny zasobów i siedlisk, zawierający szczegółowe wytyczne naukowe w zakresie zarządzania łowiskami przy ograniczonej dostępności danych.
- Poprawa praktyk połowowych ([patrz Artykuł 5](#)).

c. Dywersyfikacja działalności połowowej i udział w rozwoju lokalnym

Jedną z głównych misji RLGD jest promocja produktów i osób będących nośnikami lokalnej wartości dodanej. Ryba złowiona w morskim obszarze chronionym sama w sobie stanowi wartość dodaną. Reprezentuje ona wizerunek morskich obszarów chronionych jako narzędzia marketingowego, ale także, przede wszystkim, jako nośnik zrównoważonej działalności połowowej. W ten sposób RLGD przyczyniają się do wzmocnienia lokalnego zakotwiczenia sektora rybackiego, do poprawy nawyków lokalnej konsumpcji produktów morskich, do lepszej promocji lokalnych produktów i poprawy zatrudnienia na swoim terytorium, w szczególności dla ludzi młodych.

Porady eksperta

- Uwzględnić różne poziomy funkcjonowania, aby rozwiązywać konkretne problemy gospodarcze sektora;
- Pamiętać o lokalnym zatrudnieniu generowanym przez sektor, kontynuacji i promocji już podjętych inicjatyw;
- Precyzyjnie informować o możliwościach finansowania RLGD na obszarach Natura 2000 i innych MOC;
- Wykorzystać doświadczenie sieci RLGD (FARNET) we wspieraniu **działań dywersyfikacyjnych**.

d. Monitorowanie zasobów rybnych i zarządzanie działalnością połowową

Monitorowanie zasobów morskich jest jedną z kluczowych działalności morskich obszarów chronionych. RLGD mogą przyczynić się do zagwarantowania, by było ono realizowane w sposób skuteczny. Morski Park Przyrody w Iroise (Bretania, Francja) proponuje na przykład roczny wskaźnik porównujący uzyskane wyniki z celami ustalonymi w planie zarządzania, według grup gatunków lub siedlisk, w postaci kodu koloru⁸. RLGD mogą przyczynić się do tworzenia takich narzędzi monitorowania. Wskaźniki te można w szczególności wykorzystać w tabelach wyników monitorujących ewolucję stanu ochrony środowisk w czasie, w celu ukierunkowania i ulepszenia polityki zarządzania chronionymi obszarami morskimi.

Projekt **GOBPESC** realizowany przez pięć organizacji rybackich (*cofradías*) z Galicji (Hiszpania) otrzymał wsparcie trzech RLGD (**Ria de Arousa**, **Ria de Pontevedra** i **Ria de Vigo-A Guarda**) w celu poprawy zarządzania rybołówstwem małej skali w Parku Narodowym Atlantyckich Wysp Galicji. Głównym celem projektu było sprawienie, by rybacy, poprzez zaangażowanie ich w monitorowanie zasobów rybackich i działalności połowowej, stali się realizatorami środków zarządzania wdrażanych na wodach znajdujących się w obrębie parku. Projekt ten umożliwił zgromadzenie i analizę danych biologicznych i społeczno-gospodarczych związanych z działalnością połowową, co bezpośrednio przyczyniło się do opracowania propozycji dotyczących zarządzania (na przykład ustanowienie skutecznych systemów monitorowania uzgodnionych z rybakami).

Porady eksperta

- Zapewnić odpowiedni do potrzeb, szczegółowy, regularny i precyzyjny system monitorowania zasobów;
- Analizować uzyskane wyniki w celu oceny rzeczywistej skuteczności środków i wprowadzenia ewentualnych poprawek;
- Pamiętać o uwzględnieniu postępu naukowego w planie działań;
- Proponować wspólne narzędzia metodologiczne, np. narzędzia oceny;
- Wspierać projekty na obszarach ochrony ryb i na innych morskich obszarach chronionych.

Narzędzia

- System **FISHE**.
- Tabele oceny ze wskaźnikami.
- Nadzór i monitorowanie uczestniczące ([patrz Artykuł 3](#)).

e. Ochrona ekosystemów

Aby zapewnić jak największą efektywność, przygotowanie środków ochrony środowiska musi być starannie przygotowana, poprzez opracowanie szczegółowego programu wdrażania oraz odpowiednich specyfikacji technicznych. RLGD mogą przyczynić się do ustalenia celów ochrony, które muszą być określone dla każdego chronionego obszaru. Każdy chroniony obszar morski posiada bowiem własne warunki środowiskowe i społeczno-gospodarcze, nawet jeśli w różnych obszarach znajdują się te same gatunki i/lub siedliska.

8 Morski Park Krajobrazowy Iroise, 2017.

Ochrona ekosystemów jest również możliwa poprzez wdrożenie monitoringu uczestniczącego na obszarze chronionym, gdzie rybak staje się rzeczywistym podmiotem sprawującym kontrolę (np. połowów nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych – NNN). RLGD mogą też we współpracy z rybakami pomóc w opracowaniu i wdrożeniu skutecznych systemów ochrony siedlisk o znaczeniu lokalnym, ich nadzoru i kontroli.

Tak jest w przypadku **Słowińskiej Grupy Rybackiej** (województwo pomorskie) w Polsce, która wsparła **projekt utworzenia stawów** w celu zapewnienia rozwoju i reprodukcji niektórych gatunków wodnych na obszarze Natura 2000. Projekt ten przyczynił się bezpośrednio do zwiększenia liczby tarlisk łososia atlantyckiego, narybku łososia i innych chronionych gatunków ryb w strudze Żelkowa Woda. Oprócz wsparcia finansowego RLGD zapewniła pomoc wykonawcy projektu w pokonaniu niektórych barier administracyjnych związanych z realizacją projektu.

Porady eksperta

- Ustanowić cele ochrony dla każdego obszaru osobno, w porozumieniu z lokalnymi stronami zainteresowanymi;
- Upewnić się, że plany zarządzania są skuteczne, wymagające i ambitne, ale także możliwe do zastosowania w praktyce;
- Pomóc w pogłębieniu wiedzy na temat wpływu działalności człowieka na środowisko wodne i na stan środowiska morskiego, w odpowiedzi na cele dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej (MSFD).

Narzędzia

- Narzędzia regulacyjne: MSFD i dobry stan ekologiczny (**patrz „Kluczowe pojęcia” na końcu przewodnika**).
- Tabele oceny ze wskaźnikami.
- Nadzór i monitorowanie uczestniczące (**patrz Artykuł 3**).

f. Tworzenie narzędzi dialogu, edukacji i podnoszenia świadomości

Łączenie kompetencji w celu rozwiązania problemu dotyczącego MOC lub sprostania wyzwaniu, które się z nim wiąże, to najlepszy sposób na sukces. Na przykład platforma wymiany między różnymi podmiotami stojącymi przed wyzwaniem stanowi narzędzie dialogu, które pozwala zaangażować wszystkich w znalezienie wspólnego rozwiązania.

W rezerwacie ujścia rzeki Gwadalkiwir (przylegającym do Parku Narodowego Doñana) **RLGD Noroeste de Cádiz** (Andaluzja, Hiszpania) pomogła w stworzeniu grupy roboczej w celu opracowania stałej i interaktywnej **struktury dialogu** pomiędzy rybakami, naukowcami, administracją i NGO. Podczas kwartalnych spotkań organizowanych w siedzibie RLGD z udziałem wszystkich partnerów opracowano wspólną metodologię, obejmującą działania w zakresie monitorowania rezerwatu ryb u ujścia rzeki Gwadalkiwir. Dzięki temu projektowi zarządzanie działaniami połowowymi na terenie rezerwatu jest bardziej dynamiczne i dostosowane do zmieniającej się rzeczywistości tego wyjątkowego ekosystemu. Przestrzeń dialogu wykreowana przez tę grupę roboczą ułatwia wymianę wiedzy między sektorem rybołówstwa a sektorem nauki i wzbogaca zbiorową świadomość w celu racjonalnego zarządzania aktywnością rybacką na tym chronionym obszarze.

Niezależnie od tego, czy chodzi o obszar Natura 2000, czy MOC — skuteczne wdrażanie środków ochrony ma większe szanse powodzenia, jeżeli towarzyszy mu odpowiednia komunikacja i świadomość zainteresowanych stron, a szerzej ludności zamieszkującej ten obszar. Zapewnienie narzędzi do rozwijania autentycznej świadomości i zrozumienia problemów wśród użytkowników obszaru jest jednym z kluczowych czynników sukcesu. Organizując warsztaty i spotkania przy okrągłym stole, RLGD są bardzo dobrymi inicjatorami powstania takiej świadomości wśród rybaków i innych użytkowników obszaru. Podnoszenie świadomości przez RLGD może również pomóc w wykazaniu korzyści wynikających z obszarów chronionych.

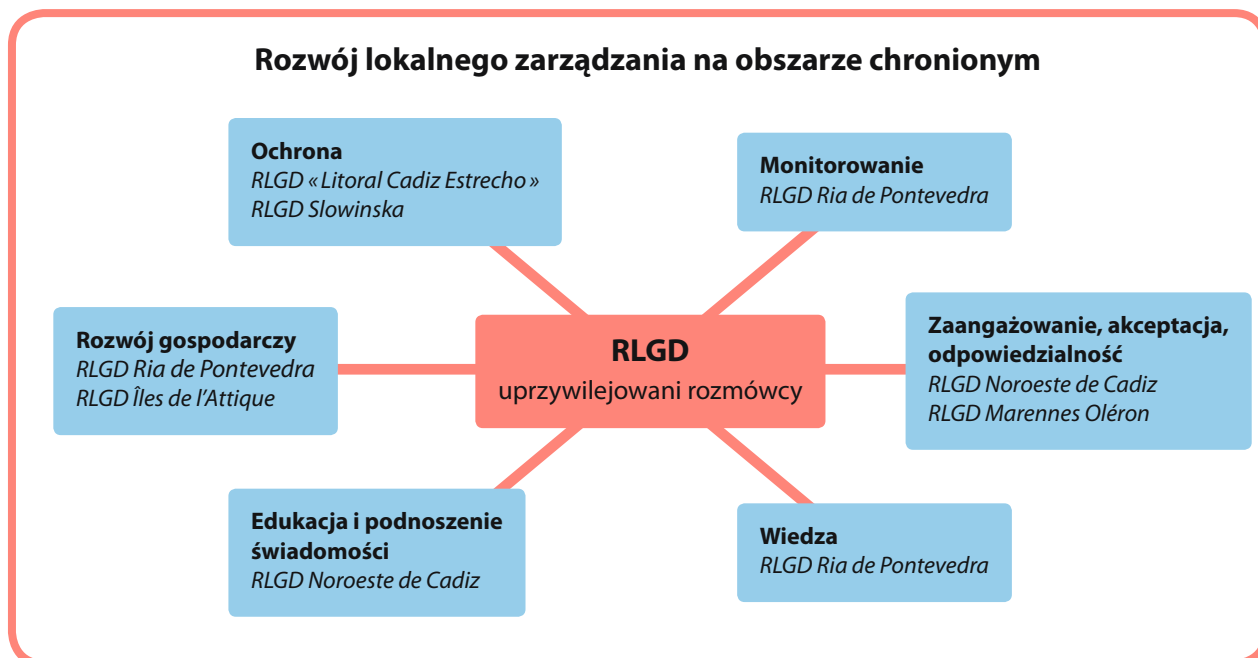
Porady eksperta

- Zaangażować jak największą liczbę zainteresowanych stron w proces i ustanowienie regularnych spotkań;
- Opracować wspólne z innymi RLGD metody dotyczące różnych kwestii związanych z rybakami na obszarach chronionych;
- Bezpośrednio zaangażować cały sektor we wspólną dynamikę zbiornika morskiego;
- Podnosić świadomość poprzez działania informacyjne i komunikacyjne, zwłaszcza gdy MOC jest otwarty dla publiczności;
- Tworzyć centra zasobów dla każdej sieci MOC oraz zbiorów doświadczeń i świadectw, aby pomóc w zdobywaniu wiedzy na temat tych obszarów;
- Zachęcać i wspierać zaangażowanie zainteresowanych podmiotów morskich w działania na rzecz poprawy praktyk i świadomości ekologicznej.

Narzędzia

- Interaktywne platformy komunikacji.
- Analiza braków w zarządzaniu.
- Narzędzia do współzarządzania ([patrz Artykuł 1](#)).

Podsumowując, poniższy schemat (rysunek 2) ilustruje różne działania, które RLGD może wesprzeć, aby pomóc w opracowaniu i wdrożeniu oddolnego zarządzania na obszarach chronionych.

Rysunek 2: Możliwe działania w celu rozwijania zarządzania oddolnego na obszarach chronionych

2.3 Jakie są korzyści dla rybaków? A jakie dla terytorium RLGD?

Sektor rybołówstwa	Terytorium
Większe i bardziej regularne zaangażowanie rybaków / hodowców ryb w zarządzanie zasobami i ich aktywnością	Wiarygodność obszaru jako chronionego, stworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju i tworzenia miejsc pracy
Zmiana postaw i powstanie kultury współpracy w sektorze rybołówstwa	Silna współpraca między rybakami/użytkownikami a naukowcami z całego terytorium
Rozwijanie u rybaków potrzeby dawania przykładu i podejmowania odpowiedzialności	Widoczność na dużą skalę — krajową, a nawet międzynarodową

2.4 Kluczowe czynniki sukcesu i potencjalne przeszkody

- Specjalne struktury ochronne, takie jak morskie obszary chronione i obszary Natura 2000, powinny być postrzegane jako realna szansa dla RLGD na udział w zrównoważonym zarządzaniu działalnością połowową na poziomie krajowym i międzynarodowym, zarówno pod względem środowiskowym, jak i społecznym. Mogą one zmierzyć się z tym wyzwaniem, promując tworzenie więzi między podmiotami przybrzeżnymi, współpracę między poszczególnymi RLGD i powiązane projekty lokalne.
- RLGD mogą również pełnić rolę narzędzi kapitalizacji wiedzy oraz przekazywania doświadczeń. Mogą stać się cennym wsparciem w zakresie upowszechniania informacji i danych potrzebnych do usprawnienia zarządzania zasobami.
- Niezbędne działania, do których mogą przyczynić się RLGD to: zwiększenie zaangażowania sektora rybackiego, pomoc i wsparcie finansowe dla najlepszych projektów, udostępnianie wiedzy, wymiana dobrych praktyk i organizacja spotkań pomiędzy różnymi grupami, zarówno na MOC, jak i poza nimi.
- Regularna i bliska komunikacja RLGD z rybakami pozwala dobrze zrozumieć punkt widzenia poszczególnych stron i uniknąć przeszkód.
- Zawsze pamiętaj o angażowaniu rybaków! Powierz im odpowiedzialność i zaangażuj w rozwój projektu. Należy pracować z tymi rybakami, których cechuje aktywność, prowadzenie działalności związanej z projektem, wiarygodność (uznanie ze strony innych przedstawicieli sektora) i podjęcie zobowiązania do stałej komunikacji z resztą przedstawicieli zawodu. Jest to najlepszy sposób, aby projekt został zaakceptowany przez jak najwięcej podmiotów i był użyteczny.

2.5 Dalsze źródła

- [Marine protected areas in Europe's seas, an overview and perspectives for the future \(EEA Report No 3/2015\).](#)
- [Komisja Europejska, Frequently asked questions on Natura 2000.](#) Ostatnia aktualizacja: 18.12.2017 r.
- [Comment va l'Iroise? Tableau de bord 2016-2017, Parc Naturel Marin d'Iroise 2017.](#)
- [C. Chaboud, F. Galleti, 2007. Les aires marines protégées, catégorie particulière pour le droit et l'économie? , "Mondes en développement" n 138, s. 27–42.](#)

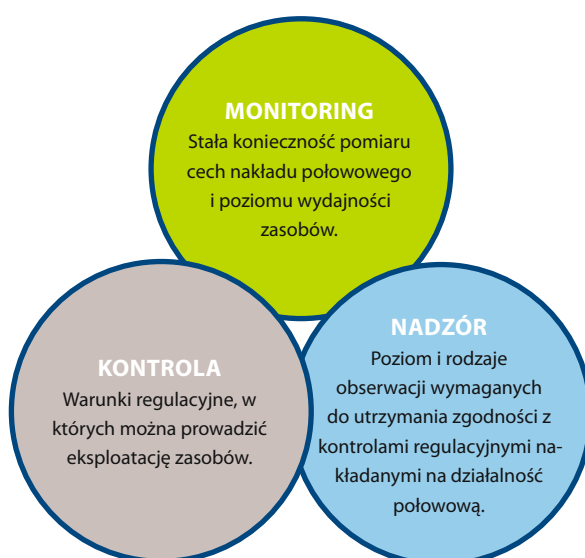
Artykuł 3

Monitorowanie lokalnych zasobów rybnych i działalności połowowej

3.1 O czym tu mowa?

W swojej najbardziej podstawowej definicji (rysunek 3 i rozporządzenie WE nr 1224/2009), triada „**monitorowanie – kontrola – nadzór**” zapewnia zgodność z zasadami i środkami zarządzania ustanowionymi we wspólnej polityce rybołówstwa (WPRyb, patrz „**Kluczowe pojęcia**” na końcu przewodnika). Służy ona do:

- 1) Gromadzenia danych niezbędnych do zarządzania uprawnieniami do połowów;
- 2) Zapewnienia przestrzegania limitów połowowych gatunków handlowych;
- 3) Zapewnienia jednolitego stosowania zasad dla wszystkich rybaków i harmonizacji kar w całej UE;
- 4) Zapewnienia identyfikowalności pochodzenia i kontroli produktów rybołówstwa w całym łańcuchu dostaw.

Rysunek 3: Schemat systemu **monitorowanie – kontrola – nadzór** dla zarządzania rybołówstwem (wg FAO, 1981 r.)

W 2000 r. Unia Europejska ustanowiła ramy gromadzenia danych dotyczących rybołówstwa, które państwa członkowskie muszą wprowadzić na szczeblu krajowym. Gromadzenie danych jest określone w ramach WPRyb i wdrażane w drodze szczegółowej regulacji (nr 2017/1004). Zgromadzone dane stanowią podstawę do sporządzania opinii naukowych (Międzynarodowa Rada Badań Morza – ICES), niezbędnych do zarządzania zasobami i nadzorowania działalności połowowej.

Monitoring regulowany na szczeblu europejskim może być wspierany na poziomie lokalnym poprzez tak zwany „monitoring społeczny”. Monitoring społeczny, oparty na podejściu partycypacyjnym, ma na celu poprawę wiarygodności oceny oddziaływania na środowisko poprzez zaangażowanie lokalnych operatorów jako podmiotów gromadzących dane (Conrad i Hilchey, 2011). Przedstawiciele obszarów przybrzeżnych mogą w ten sposób przyczynić się do nadzorowania zasobów rybnych, w szczególności poprzez wykorzystanie empirycznej wiedzy zawodowych rybaków. Zebrane informacje są również niezbędne do oceny skuteczności stosowania regulacji w praktyce. Tego rodzaju partycypacyjny monitoring wspiera zrównoważone zarządzanie rybołówstwem, zwiększa lokalną zdolność adaptacyjną (patrz Artykuły 1 i 2) i jest warunkiem wstępnym dla każdej formy certyfikacji środowiskowej łowiska (patrz Artykuł 4).

3.2 Rola RLGD: możliwe opcje

a. Wsparcie wykorzystania empirycznej wiedzy rybaków

RLGD mogą przyczynić się do zbierania i wykorzystywania wiedzy empirycznej rybaków poprzez finansowanie projektów promujących współpracę zawodowych rybaków i naukowców w celu poprawy wiedzy na temat konkretnego gatunku, jego zasobów i/lub jego ekosystemu, tak by ulepszyć zarządzanie i eksploatację.

Projekt „Langusta pospolita – odbudowa” jest dobrym przykładem wykorzystania wiedzy i doświadczenia rybaków w stworzeniu planu odbudowy zasobów langusty pospolitej w Europie Zachodniej. Od 2015 r. rybacy z Finistère (Bretania, Francja) koordynują ten projekt, który ma na celu odnowienie zasobów w ciągu dziesięciu lat dzięki systemowi zarządzania oddolnego opartemu na wiedzy i doświadczeniu rybaków. Dzięki zaangażowaniu rybaków, organizacji zawodowych i naukowców projekt ten dostarczył nowych informacji na temat biologii i ekologii gatunku, w szczególności poprzez wdrożenie programu znakowania (oznakowano ponad 300 langust). Departamentalny Komitet ds. Rybołówstwa Morskiego i Hodowli Morskiej w Finistère, członek RLGD Cornouaille, pragnie rozszerzyć ten projekt, opierając się w szczególności na współpracy z innymi RLGD Atlantyku i zachodniego Manche w celu ustalenia korzystnych warunków dla planu przywrócenia zasobów langusty pospolitej na europejskim wybrzeżu Oceanu Atlantyckiego.

[Zobacz wideo](#)

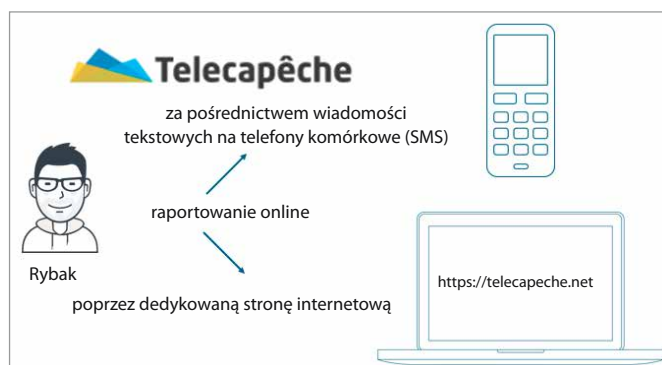
b. Wsparcie rozwoju programów nadzoru partycypacyjnego

Zgodnie ze swoją strategią RLGD może okazać się kluczowym graczem, który pomoże wdrożyć protokół nadzoru partycypacyjnego. Projekt finansowany w ramach osi 4 przez LGR Varois (obecnie RLGD Estérel Côte d'Azur, Francja) i realizowany przez organizację pozarządową Planète Mer zachęcił rybaków z Cap Roux do prowadzenia działań w celu ustanowienia skutecznego systemu nadzoru na obszarze ograniczonych połowów. Zbieranie danych pomogło również kontrolować stosowanie środków ochronnych, a współpraca z innymi użytkownikami obszarów morskich podniosła świadomość społeczeństwa odnośnie do bogactwa regionu i znaczenia jego ochrony.

c. Innowacyjne technologie w służbie zarządzania rybołówstwem

Wzmocnienie roli rybaków w zarządzaniu zasobami rybnymi i lokalnej działalności morskiej to wspólny problem wielu RLGD. Niektóre z nich wykorzystały rozwój nowych technologii do wspierania innowacji w monitorowaniu działalności połowowej.

Narzędzie „**Télécapêche**” wykorzystuje technologie mobilne (telefony komórkowe) do dostarczania danych w czasie rzeczywistym komitetom ds. rybołówstwa i akwakultury, pomagając im w monitorowaniu zasobów rybnych i podejmowaniu odpowiednich środków zarządczych. Narzędzie wprowadzono przy wsparciu osi 4 w 2014 roku i okazało się ono wielkim sukcesem dzięki kompleksownemu wysiłkowi dwóch projektodawców (rybaka i programisty) oraz początkowej pomocy **RLGD Pays d’Auray-Vannes** (Bretania, Francja) i lokalnego komitetu ds. rybołówstwa. Obecnie elastyczne narzędzie do monitorowania połowów **Télécapêche** jest używane przez ponad 2200 rybaków w kilku francuskich departamentach. Niektórzy z nich, podobnie jak zbieracze skorupiaków, używają go już jako głównego narzędzia do deklarowania połowów. W niedługim czasie francuski Komitet Narodowy ds. Rybołówstwa Morskiego i Hodowli Morskich chce oficjalnie wprowadzić to narzędzie dla wszystkich francuskich rybaków na wybrzeżu Atlantyku.

Télécapêche stał się symbolem lokalnej innowacji i kreatywności, zapewniając niezawodne i praktyczne narzędzie do zrównoważonego zarządzania rybołówstwem.

RLGD mogą również uczestniczyć w opracowywaniu nowych metod monitorowania w celu poprawy identyfikowalności pochodzenia ryb, a tym samym zwalczania nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych połowów (NNN). Projekt wspierany przez **RLGD d’Oeste** (Portugalia) umożliwił opracowanie **metody określania strefy połowu pąkli** i zidentyfikowanie potencjalnych działań związanych z błędnym oznakowaniem lub kłusownictwem. Metodologia opiera się na „katalogu mineralnych odcisków palców”, który określa skład mineralny pąkli w różnych regionach Portugalii, co umożliwi identyfikację pochodzenia podejrzanych produktów. Projekt oferuje również korzyści płynące z partnerstwa między nauką i rybołówstwem.

Kolejny przykład: w Windawie (na Łotwie) lokalne stowarzyszenie wędkarzy znane ze swoich działań w zakresie ochrony różnorodności biologicznej zasobów wodnych regionu opracowało **system monitoringu wideo**, który zapewnia nadzorowanie działalności połowowej na terytorium i umożliwia walkę z nielegalnymi i nieraportowanymi połowami. Przy pomocy **RLGD Kurzeme Północ** i we współpracy z klubem wędkarzy zainstalowano kilka kamer przemysłowych do monitorowania rekreacyjnych i profesjonalnych połowów w strategicznych obszarach okręgu Windawy, gdzie w przeszłości stwierdzono nielegalne połowy. W ramach projektu zapewniono również szkolenia i certyfikaty dla inspektorów łowisk ogólnodostępnych, a także warsztaty dotyczące kwestii środowiskowych i regulacyjnych dla lokalnych rybaków.

3.3 Jakie są korzyści dla rybaków? A jakie dla terytorium?

Sektor rybołówstwa	Terytorium
Zachęta do wykorzystania empirycznej wiedzy rybaków	Rozwój partnerstwa między rybakami, podmiotami zarządzającymi a naukowcami
Przyczynienie się do przyjęcia odpowiednich środków zarządzania (wsparcie decyzji)	Zwiększenie spójności podmiotów sektora i wzmocnienie dialogu z zainteresowanymi stronami (podmiotami zarządzającymi, naukowcami, organizacjami pozarządowymi itd.)
Zachęta dla podmiotów lokalnych do podjęcia odpowiedzialności za swoje działania	Umocnienie roli rybaków w zarządzaniu i wysłanie im pozytywnego sygnału
Poprawa identyfikowalności pochodzenia lokalnych produktów	Upewnienie konsumentów, zapewnienie lepszego wizerunku lokalnej produkcji

3.4 Kluczowe czynniki sukcesu i potencjalne przeszkody

Nowe technologie zapewniają nowe rozwiązania klasycznych problemów napotykanym przez sektor rybołówstwa. Konieczne jest jednak zapewnienie wykonalności takiego projektu, opartego na zaawansowanych technologiach, szczególnie poprzez pozyskanie specjalistycznej wiedzy technicznej (lub informatycznej).

Poniższa tabela wskazuje kluczowe etapy projektu monitoringu partycypacyjnego oraz kwestie, które należy przemyśleć na każdym etapie.

Etapy projektu monitoringu partycypacyjnego	Pytania, czynniki sukcesu, ryzyko
Określenie zagadnień/tematów/działań, które należy realizować w partnerstwie z rybakami / zainteresowanymi stronami	Czy to poważny problem na moim terytorium? Czy rybacy się zaangażują? Czy istnieją podmioty, którym nie zależy na transparentności?
Określenie niezbędnych informacji i jednostek, w jakich będą mierzone (euro, kg, godzina itp.)	Czy można scharakteryzować informacje za pomocą danych ilościowych?
Opracowanie planu pobierania próbek charakteryzującego wysiłek wymagany dla danej dokładności / i określenie narzędzia (narzędzi) do oceny monitoringu	Czy mam pewność, że wdrożony monitoring pomoże lepiej opanować problem?
Opracowanie „nośnika” monitoringu (elektroniczny za pomocą telefonu lub internetu, papierowy)	Czy przyszli użytkownicy będą chcieli korzystać z tego nośnika i będą w stanie to zrobić?
Przygotowanie wersji testowej do sprawdzenia przez ograniczoną liczbę użytkowników	Znalezienie zmotywowanych użytkowników i zaangażowanie ich jako wykonawców projektu, najlepiej od momentu uruchomienia
Wdrożenie monitoringu	Zapewnienie regularnych punktów weryfikacji, czy informacje są wprowadzane, dostępne i spójne
Ocena monitoringu	Sprawdzenie, czy uzyskane informacje pomogły w rozwiązaniu problemu. Refleksja nad kwestiami wymagającymi poprawy, zbędnymi kosztami, uproszczeniem monitoringu w przyszłości itd.

3.5 Dalsze źródła

- [Report on an expert consultation on monitoring, control and surveillance systems for fisheries management \(FAO 1981\).](#)
- [Unijny system kontroli rybołówstwa.](#)
- [Gromadzenie danych o sektorze rybołówstwa w UE.](#)
- [Drugie sympozjum nt. informacji o rybołówstwie \(Rzym, Włochy, 3–6 marca 2014 r.\).](#) Różne prezentacje dotyczące gromadzenia danych, metodologii partycypacyjnych i partnerstwa z rybołówstwem rzemieślniczym.
- [An inventory of new technologies in fisheries \(OECD 2017\).](#)
- [Projekt „Marins Chercheurs” \(Badacze Morscy\), stworzony przez Planète Mer.](#) Ukierunkowanie rybołówstwa rekreacyjnego w stronę zrównoważonych połowów poprzez zachęcanie rybaków i wędkarzy do udziału w gromadzeniu wiedzy o gatunkach i środowisku morskim.
- [Projekt „Abalobi” \(Republika Południowej Afryki\)](#) i [prezentacja wideo.](#)

Artykuł 4

Certyfikacja zrównoważonych łowisk

4.1 O czym tu mowa?

UE jest największym na świecie rynkiem certyfikowanych produktów rybołówstwa i akwakultury, a coraz większa liczba łowisk dokonuje niezbędnych dostosowań, aby zyskać miano „zrównoważonych”. Wprawdzie głównym celem uzyskania certyfikatu środowiskowego jest wyróżnienie handlowe produktów, jednak realizacja etapów niezbędnych do jego uzyskania wiąże się z wysiłkiem podejmowanym przez łowisko w celu trwałej poprawy praktyk połowowych oraz metod zarządzania zasobami. Proces ten wymaga zmian w istniejących praktykach na różnych etapach łańcucha dostaw (od połowu do wprowadzenia produktów na rynek).

W 2005 r. FAO (Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa) ustanowiła międzynarodowo uznane ramy certyfikacji. Owe **ramy** obejmują dobrowolne zasady, które określają systemy certyfikacji ekologicznej łowisk zarządzanych w zrównoważony sposób.

Rysunek 4: Ekoetykiety w rybołówstwie i akwakulturze

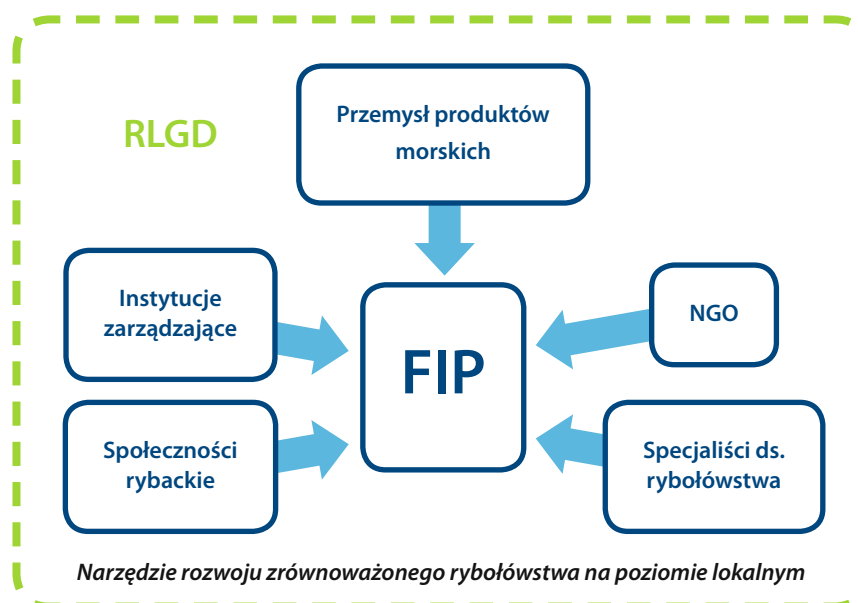
Znaki ekologiczne (ekoetykiety) w rybołówstwie (rysunek 4) często dotyczą ogólnej ekologicznej stabilności danego systemu połowowego. Certyfikaty uznane przez Global Sustainable Seafood Initiative (**GSSI**) to między innymi **Marine Stewardship Council (MSC)**, **Iceland Responsible Fisheries** i **Best Aquacultures Practices**.

Aby uzyskać taki certyfikat, łowisko jest oceniane zgodnie z kryteriami danego standardu certyfikacji środowiskowej. Standard ten może obejmować w szczególności: wpływ połowów na zasoby wybranych gatunków, wpływ na ekosystem, w tym na gatunki zagrożone i siedliska morskie, cały proces zarządzania na miejscu działalnością połowową, kryteria etyczne i dotyczące dobrostanu itd.

FIP: projekt ulepszenia łowisk

Koncepcja projektu ulepszenia łowisk, czyli FIP (Fisheries Improvement Project), została opracowana przez zgrupowanie NGO działających na rzecz ochrony środowiska w zakresie produktów morskich ([Conservation Alliance for Seafood Solutions](#)), aby sprostać obecnym i przyszłym wyzwaniom związanym z rybołówstwem.

Łowisko w ramach FIP jest łowiskiem, które nie osiągnęło jeszcze wiarygodnego poziomu zrównoważonego rozwoju, ale dąży do jego osiągnięcia. Są to często niewielkie łowiska, które dysponują małą liczbą danych naukowych, mają problemy z zarządzaniem lub ograniczone fundusze, co utrudnia im działanie. Aby wypełnić te luki, opracowano pomysł stworzenia partnerstwa wokół łowiska z udziałem wielu zaangażowanych stron: organizacji zarządzających, naukowców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców lub innych prywatnych podmiotów finansujących (patrz rysunek 5). We wspólnym interesie pomogą oni łowiskom wdrożyć odpowiednie środki, aby uczynić je bardziej zrównoważonymi. W rezultacie wiele łowisk chce działać w ramach FIP, zwłaszcza że sieci handlowe, które angażują się w zrównoważone pozyskiwanie towarów, uznają znaczenie FIP i coraz częściej sięgają po produkty tych łowisk.

Rysunek 5: Założenia projektu ulepszenia łowisk

Każde łowisko może stworzyć FIP, niezależnie od tego, czy jego celem jest certyfikacja. Jednak aby zyskać wiarygodność i niezawodność oraz zaspokoić rosnące zapotrzebowanie ze strony dystrybutorów, znaczna większość łowisk używa standardu certyfikacyjnego jako narzędzia porównawczego.

4.2 Rola RLGD: możliwe opcje

a. Wsparcie łowiska w uzyskaniu certyfikatu środowiskowego

RLGD mogą wesprzeć łowisko, które chce wziąć udział w procesie uzyskania certyfikatu środowiskowego lub znaku ekologicznego, zapewniając koordynację i współfinansowanie różnych działań:

- Scharakteryzowanie lokalnych łowisk, które są zainteresowane przystąpieniem do procesu certyfikacji (charakterystyka łowisk z danego obszaru, ich potencjału i potrzeb);
- Podnoszenie świadomości i angażowanie podmiotów zainteresowanych łowiskiem w projekt certyfikacji oraz tworzenie narzędzi ułatwiających ich uczestnictwo;
- Wspólna identyfikacja ekoetykiety lub certyfikatu najbardziej odpowiednich dla rynku docelowego;
- Przygotowanie łowiska w celu osiągnięcia najwyższej ekonomicznej opłacalności certyfikacji, tj.: (1) ocena rentowności łowiska, które ma być certyfikowane (przeprowadzenie wstępnej oceny), (2) analiza potrzeb rynku w zakresie certyfikacji gatunku docelowego oraz (3) promowanie know-how lokalnego łowiska (łowisko otwarte na wizytę kupujących).

Aby zilustrować te działania, omówmy konkretny przykład **certyfikatu MSC dla łowiska ośmiornicy** (*Octopus vulgaris*) w zachodniej Asturii (Hiszpania). **RLGD Navia-Porcía** za pośrednictwem osi 4 EFR wsparła technicznie i finansowo organizację rybaków *Cofradía de Pescadores Nuestra Señora de la Atalaya* w dążeniu do uzyskania certyfikacji łowiska ośmiornicy w zachodniej Asturii (projekt 3-letni, 2014–2016). RLGD najpierw współfinansowała wstępną ocenę łowiska, angażując naukowców i rybaków w proces gromadzenia i analizy danych. Ta wstępna ocena umożliwiła uwypuklenie dobrego stanu zasobów ośmiornicy na tym terytorium i skutecznego zarządzania łowiskiem. W związku z tymi zachęcającymi wynikami i na prośbę *Cofradii*, RLGD współfinansowała pełną ocenę łowiska, w efekcie czego łowisku przyznano etykietę MSC. Stworzyło to nowe możliwości biznesowe, a cena pierwszej sprzedaży wzrosła o 1,5 EUR za kilogram (wzrost o 29%).

Oprócz finansowania RLGD koordynowała i wspierała technicznie każdą fazę procesu certyfikacji, co znacząco przyczyniło się do powodzenia projektu. Odgrywa ona również rolę w organizacji promocji i marketingu tej lokalnej produkcji, w szczególności poprzez pomoc w utworzeniu stowarzyszenia producentów („Arpesos”, od maja 2017 r.) oraz opracowanie strategicznego planu marketingowego.

Więcej informacji

Inny ciekawy przykład to RLGD Blekinge (Szwecja), która wsparła projekt „**FiskOnline**” pomagający rybakom w uzyskaniu certyfikatu ekologicznego **KRAV** dla kilku eksploatowanych gatunków, w tym dorsza, okonia i szczupaka. Projekt jest połączony z innowacyjnym marketingowym podejściem do bezpośredniej sprzedaży online.

Porady eksperta

- Warto oprzeć projekt certyfikacji na najbardziej zmotywowanych rybakach w łowisku. Będą oni ambasadorami projektu i z pewnością zmotywują innych zainteresowanych, przedstawiając w sposób przekonujący zalety projektu.

b. Promowanie projektów ulepszenia łowisk FIP

Rolą RLGD może być mobilizowanie i przekonywanie lokalnego sektora rybnego (przetwórców, hurtowników, organizacji producentów itp.) do wdrożenia projektu ulepszenia łowisk FIP.

Tak jest w przypadku RLGD „Wyspy Orkney” (Szkocja, Wielka Brytania), która wsparła wdrożenie **projektu ulepszenia lokalnych łowisk** przegrzebków i trąbików. Bieżącą koordynację projektu zapewnia dwóch naukowców. Projekt ten ułatwił już wiele kontaktów między naukowcami a lokalnymi rybakami i ostatecznie ma poprawić zarządzanie lokalnymi zasobami użytkowanymi przez rybaków w małej skali. RLGD pracowała głównie z rybakami, aby zaangażowali się oni w działanie FIP i w projekt badawczy. Analiza zgromadzonych danych (ocena zasobów, wstępna ocena MSC itp.) oraz opracowanie systemu zarządzania pomoże w utrzymaniu 297 miejsc pracy rybaków przybrzeżnych i 130 miejsc pracy w zakładach przetwórczych.

Więcej informacji

By promować ten rodzaj działania, przedstawiamy 5 kluczowych etapów, które przyczynią się do sukcesu FIP.

5 kluczowych etapów sukcesu FIP

1. Dyskusja: identyfikacja poszczególnych zainteresowanych stron potrzebnych do wspólnej pracy nad ulepszeniem łowiska.
2. Zobowiązanie umowne: określenie celów i środków, które należy podjąć, aby uzyskać wiarygodny projekt ulepszenia, ustalenie terminów realizacji i podpisanie porozumienia między partnerami FIP. Po zrealizowaniu tych dwóch pierwszych etapów bardzo ważne jest zidentyfikowanie partnera technicznego, który będzie koordynował proces i zapewni jego postępy.
3. Opracowanie planu pracy: planowane ulepszenia i środki, które należy podjąć, aby je osiągnąć; powinny zwykle być wprowadzone w ciągu 5 lat.
4. Rozpoczęcie projektu ulepszenia: plan pracy zostaje oficjalnie podany do wiadomości publicznej i rozpoczynają się działania.
5. Ocena postępów: informowanie na bieżąco partnerów i społeczeństwa o zaawansowaniu projektu, podkreślanie wyników wdrażania FIP i jego sukcesów.

Porady eksperta

- Wspieranie projektów ulepszenia łowisk FIP może pomóc zaangażować inne przedsiębiorstwa zajmujące się produktami morza w istniejące projekty, a także stymulować popyt ze strony nabywców i dostawców na kolejne projekty w celu ulepszenia innych łowisk mających problemy środowiskowe.

Narzędzia

- Projekt FIP może opierać się na platformie porozumienia, której siłą napędową może być RLGD ([patrz Artykuł 1](#)).

4.3 Jakie są korzyści dla rybaków? A jakie dla terytorium?

Sektor rybołówstwa	Terytorium
Stabilizacja produkcji, poprawa organizacji sektora	Utrzymywanie pozytywnej dynamiki zatrudnienia w długim okresie i poprawa atrakcyjności terytorium
Zwrócenie uwagi na odpowiedzialność i dobre praktyki związane ze zrównoważonym rozwojem	Wzmocnienie identyfikowalności pochodzenia oraz zaufania partnerów i konsumentów do lokalnej produkcji
Zapewnienie dostępu do nowych rynków wymagających zrównoważonych i odpowiedzialnych produktów	Zwiększenie zasięgu oddziaływania terytorium
Poprawa widoczności oraz wizerunku firm i całego sektora	Poprawa opinii publicznej na temat lokalnej produkcji
Wyróżnienie produktu w porównaniu do innych	Wykorzystywanie know-how i tożsamości terytorialnej

4.4 Wstępne wymogi do uwzględnienia

Wprowadzanie skutecznych narzędzi monitorowania (i ich wdrażanie na miejscu) jest często jednym z pierwszych etapów niezbędnych dla uzyskania certyfikacji środowiskowej, ale przede wszystkim dla lepszej oceny zasobów i planów zarządzania tymi zasobami. Narzędzia monitorowania można wykorzystywać do gromadzenia danych (kampania znakowania i ponownego połowu, program obserwacji na pokładzie) w celu zbierania informacji o działaniach morskich, a tym samym oceny ich wpływu na środowisko.

Więcej informacji na temat **monitorowania zasobów rybnych i lokalnych działań połowowych** znajduje się w [Artykuł 3](#) przewodnika.

4.5 Kluczowe czynniki sukcesu i potencjalne przeszkody

Procedury certyfikacyjne:

- Niezbędne jest, aby od pierwszego etapu procesu rybacy byli silnie zaangażowani, zwłaszcza podczas określania rodzaju planowanej certyfikacji.
- Konieczne jest zgromadzenie jak największej ilości informacji na temat łowiska (badanie, mapowanie, analiza zasobów) przed rozpoczęciem procesu certyfikacji. Wdrożenie projektu ulepszenia łowiska jest bardzo dobrym narzędziem do wstępnej oceny łowiska i stopniowego postępu w kierunku uznania go jako zrównoważone, dzięki poprawie technicznych aspektów łowiska lub mechanizmu zarządzania przed certyfikacją.

Uwaga!

Niewłaściwa ocena zapotrzebowania rynku w połączeniu z kosztami finansowymi procesu certyfikacji może w sposób istotny wpłynąć na dynamikę projektu, a nawet doprowadzić do utraty potencjalnej ekonomicznej korzyści ze znaku! Prawidłowe przygotowanie aspektu marketingowego certyfikowanego łowiska jest czynnikiem decydującym dla jego trwałości.

- Certyfikacji konkretnego łowiska zwykle musi towarzyszyć kampania promocyjna lub strategia marketingowa w celu zaprezentowania wartości dodanej produktu. Ta wartość dodana może zapewnić samofinansowanie łowiska, w szczególności w celu utrwalenia certyfikacji jego produktu.

Uwaga!

Finansowe wsparcie RLGD jest jednorazowe. Posiadacz certyfikatu musi określić dostępne mu możliwości utrzymania finansowania tej certyfikacji, w szczególności pokrycia kosztów rocznych audytów i ewentualnych dodatkowych kosztów realizacji wieloletniego planu działania, by spełnić minimalne wymogi standardu.

- W przypadku certyfikacji łańcucha identyfikowalności należy zaangażować cały sektor poprzedzający we wczesnych fazach projektu. Problemy związane z poufnością niektórych danych muszą być wystarczająco wcześniej zidentyfikowane, aby znaleźć kompromis lub przekonać właścicieli danych (przedsiębiorstwa zajmujące się produktami morza).
- Współpraca między RLGD jest również szansą, którą należy uwzględnić przy opracowaniu certyfikacji łowiska. Są ku temu dwa powody: 1) kilka państw członkowskich bardzo często współdzieli te same zasoby w odniesieniu do docelowych gatunków handlowych, 2) współpraca kilku łowisk (angażujących kilka RLGD) może być sposobem na podział kosztów certyfikacji.

Uwaga!

Należy jednak zauważyć, że bardzo konkurencyjny rynek (jak w przypadku niektórych gatunków) może stanowić przeszkodę w rozwoju takiego projektu współpracy. Decydującą rolę może tu odegrać zachęcanie do dialogu między łowiskami.

Projekty ulepszenia łowisk FIP:

- Należy informować profesjonalistów z sektora o istnieniu narzędzi do ulepszenia łowisk. Zapewnienie spotkań informacyjnych (z udziałem całej organizacji sektora), broszur lub ulotek wyjaśniających zasady wdrożenia może być decydujące dla stworzenia relacji i współpracy między podmiotami w sektorze.

Uwaga!

Jedną z przeszkód dla rozwoju projektów ulepszenia FIP jest znalezienie odpowiedniej organizacji do realizacji projektu, ponieważ wiodący podmiot musi mieć dobre powiązania z wieloma różnymi sektorami. Powiązanie z innymi organizacjami (w tym instytucjami badawczymi) może również być atutem i zapewnić stosowanie odpowiedniego podejścia naukowego.

4.6 Dalsze źródła

- › Certification and sustainable fisheries (UNEP, 2009).
- › Feasibility Report on options for an EU ecolabel scheme for fishery and aquaculture products (Komisja Europejska, 2016).
- › FIP Handbook: Guidelines for Developing Fishery Improvement Projects (WWF, 2013).
- › Fishery Improvement Action Plans – Guidance Document (MSC, 2013).
- › Guidelines for Supporting Fishery Improvement Projects (Conservation Alliance for Seafood Solutions, 2015).

Publikacje FAO:

- › Guidelines for the Ecolabelling of Fish and Fishery Products from Marine Capture Fisheries (Marine Guidelines), 2005, 2009.
- › Guidelines for the Ecolabelling of Fish and Fishery Products from Inland Capture Fisheries (Inland Guidelines), 2011.
- › Guidelines on Aquaculture Certification (Aquaculture Guidelines), 2011.
- › Report of the Expert Consultation to Develop an FAO Evaluation Framework to Assess the Conformity of Public and Private Ecolabelling Schemes with the FAO Guidelines for the Ecolabelling of Fish and Fishery Products from Marine Capture Fisheries. Rome, 24–26 November 2010. FAO Fisheries and Aquaculture Report. No. 958. Rome, FAO. 2011. 51 str.

Artykuł 5

Poprawa praktyk połowowych i obowiązek wyładunku

5.1 O czym tu mowa?

Wydajność mórz i oceanów zależy od dobrego stanu ich środowiska oraz zdolności do odnawiania się i dalszego dostarczania ludzkości zasobów niezbędnych do jej przetrwania i rozwoju. Rybołówstwo jako działalność wydobywcza zawsze ma i będzie miało wpływ na środowisko, dlatego ważne jest zastanowienie się nad najskuteczniejszymi sposobami ograniczenia tego wpływu.

W Unii Europejskiej praktyki połowowe są regulowane za pomocą różnych narzędzi, w tym środków technicznych, które określają **sposoby, miejsca i okresy połowów** (patrz „**Kluczowe pojęcia**” na końcu przewodnika). W ramach **badania przygotowawczych** dotyczących nowego rozporządzenia europejskiego stwierdzono niewystarczający udział zainteresowanych podmiotów w procesie decyzyjnym prowadzącym do opracowania tych środków. Opracowanie dostosowanych i odpowiednich środków przez podmioty lokalne jest jednym z kluczowych czynników poprawy praktyk.

Ważne jest również zrozumienie, że innowacje technologiczne, związane na przykład z ulepszaniem narzędzi połowowych, nie są w stanie odpowiedzieć na wszystkie problemy dotyczące oddziaływania na środowisko, a zatem muszą iść w parze ze zmianą praktyk.

Co więcej, chociaż niektóre narzędzia i techniki połowowe mają mniejszy wpływ niż inne na ekosystemy (na przykład sprzęt bierny w stosunku do sieci ciągnionych), nie oznacza to, że nie można poprawić także technik połowowych o mniejszym wpływie. Zmiany dotyczą zatem wszystkich segmentów floty.

Obowiązek wyładunku, ustanowiony przez Unię Europejską w ramach reformy wspólnej polityki rybołówstwa (art. 15 **rozporządzenia 1380/2013**), jest kolejnym aspektem zachęcającym do poprawy praktyk połowowych, ponieważ, chociaż poziom przyłowów w przypadku narzędzi biernych jest ogólnie niższy, może on jednak być wystarczający, aby hamować działalność połowową, jeżeli kwota połowowa dla gatunków przyławianych (inaczej „*choke species*”) zostanie wyczerpana. Obowiązek wyładunku jest stopniowo wdrażany dla kolejnych gatunków i łowisk w okresie od 2015 r. do 2019 r. (patrz „**Kluczowe pojęcia**” na końcu przewodnika).

5.2 Rola RLGD: możliwe opcje

a. Wsparcie lokalnej innowacyjności

Lokalne podmioty napotykają szczególne problemy i sytuacje, które wymagają opracowania lokalnych rozwiązań. Mechanizm innowacyjności często leży na danym obszarze, ale potrzebny jest katalizator zapewniający przekształcenie inicjatyw w konkretne projekty. RLGD, ze względu na bezpośrednie relacje z rybakami, swoją sieć kontaktów i budżet, może odegrać rolę katalizatora dla innowacji na poziomie lokalnym.

Tak było w przypadku opracowania systemu **zmniejszenia przyłowów łososia** w łowisku siei, wspieranym przez **RLGD Wschodniej Finlandii**. Wsparcie RLGD było kluczowe w fazie przygotowawczej projektu, który był następnie finansowany w ramach osi 3 (działania wspólne) Europejskiego Funduszu Rybołówstwa (EFR). Więcej informacji znajduje się w filmie dotyczącym **projektu**.

Rozwój inkubatorów przedsiębiorczości jest kolejnym sposobem wspierania procesów innowacyjności, poprzez pomaganie liderom projektów w rozwijaniu ich pomysłów w konkretne przedsięwzięcia. **RLGD Cornouaille** (Bretania, Francja) wsparła na przykład utworzenie **inkubatora przedsiębiorstw specjalizujących się w biotechnologii** w ramach wylęgarni ryb. Lokalni przedsiębiorcy korzystają z przestrzeni dostosowanej do testowania nowych technologii, korzystając jednocześnie ze wsparcia działu biotechnologii agronomicznego instytutu badawczego (AGROCAMPUS Ouest).

b. Powiązanie ze światem nauki

Niektóre terytoria przybrzeżne posiadają na swoim terenie oddział uniwersytetu lub ośrodka badawczego, ale nie dotyczy to wszystkich. RLGD mogą zatem służyć jako łącznik między wyspecjalizowanymi ośrodkami badawczymi a rybakami / hodowcami ryb, którzy borykają się z problemami technicznymi.

RLGD mogą nie tylko umożliwić znalezienie potrzebnej wiedzy, ale dzięki swojemu budżetowi mogą również pomóc w sfinansowaniu całości lub części niezbędnych badań/zmian. Warto jednak pamiętać, że budżety RLGD są w większości przypadków ograniczone i że dobrze jest przeanalizować możliwość finansowania tych badań lub innowacji z innych źródeł.

Na przykład Uniwersytet w Wageningen opracował program stanowiący odpowiedź na potrzeby sektora rybołówstwa. Inicjatywa ta zwana jest „kręgami wiedzy”⁹ i ma na celu zebranie i wsparcie rybaków w opracowywaniu praktycznych rozwiązań problemów, którym muszą stawić czoła. Rybacy znajdują się w centrum tego podejścia, a badacze odgrywają istotną rolę w dyskusjach i poszukiwaniu rozwiązań. W okresie 2014–2016 zostało utworzonych dziewięć takich kręgów wiedzy, skupiających się wokół trzech głównych kierunków prac: zmniejszenia śladu ekologicznego, zwiększenia dochodów i obniżenia kosztów.

Zob. **FARNET**, przewodnik 12, s. 30 „Innowacja z pomocą sektora naukowo-badawczego”

c. Związek z lokalnymi instytucjami zarządzania zasobami

Jak wspomniano we wstępie, RLGD nie są instytucjami lokalnego zarządzania zasobami i nie mają się nimi stać. Działanie RLGD koncentruje się na kwestiach rozwoju i włączania sektorów rybołówstwa i akwakultury w dynamikę rozwoju lokalnego. Nie możemy jednak mówić o zrównoważonym rozwoju bez uwzględnienia zasobów, na których opiera się terytorium. Jest zatem naturalne, że RLGD stawiają sobie za cel wspieranie inicjatyw mających na celu poprawę zarządzania zasobami lokalnymi i rozwijanie ścisłej współpracy z organami odpowiedzialnymi za zarządzanie, szczególnie w zakresie opracowywania środków technicznych, o których mowa we wstępie.

Na północno-wschodnim wybrzeżu Anglii **RLGD Holderness** ściśle współpracowała z organem zarządzania rybołówstwem i zasobami przybrzeżnymi tego obszaru (**Inshore Fisheries and Conservation Authorities** lub IFCA) w celu poprawy praktyk połowów wężyczem lokalnej floty. Młode homary atakowane były przez większe osobniki w tym samym wężyczu (co powodowało okaleczenia lub śmiertelność małych homarów), w związku z tym opracowano **system „wyjścia awaryjnego”** umożliwiający mniejszym osobnikom wydostanie się z wężycza. Badania i testy tego rozwiązania zostały sfinansowane przez RLGD i skoordynowane przez lokalny organ zarządzający, który po uzyskaniu pozytywnych wyników zaproponował opracowanie regulacji wymagającej zastosowania takich wyjść awaryjnych we wszystkich łowiskach, w połączeniu z darmową dystrybucją 42 000 urządzeń (finansowanych przez RLGD) dla rybaków z tego obszaru.

9 W języku **angielskim** lub **niderlandzkim**.

d. Komunikacja i wymiana pomiędzy terytoriami

Rozwój lokalny kierowany przez społeczność pozwala na wypracowanie rozwiązań dostosowanych do lokalnych problemów i kontekstów. Istnieje jednak ryzyko, że każde terytorium może zużywać ograniczone zasoby (czas, energię i fundusze), aby opracować rozwiązania problemów podobnych do tych, z którymi mierzą się inne terytoria. RLGD są częścią sieci FARNET, która zrzesza ponad 350 społeczności przybrzeżnych. Sieć ta dysponuje dużą ilością wiedzy i doświadczenia. RLGD zapewniają lokalnym podmiotom dostęp do tego bogactwa wiedzy, umożliwiając im wykorzystanie doświadczeń innych terytoriów.

Projekt współpracy „foki i kormorany” zrzeszający 14 RLGD znad Morza Bałtyckiego to dobry przykład takiej wymiany i transferu wiedzy między różnymi terytoriami mierzącymi się z tymi samymi wyzwaniami. Rybacy z tych 14 RLGD muszą pogodzić współistnienie ich działalności ze wzrostem populacji fok szarych i kormoranów, dwóch gatunków żywiących się wyłącznie rybami, przy czym foki powodują też znaczne uszkodzenia narzędzi połowowych. 14 RLGD podjęło decyzję o utworzeniu projektu współpracy w celu wymiany wyników badań instytutów zajmujących się zasobami naturalnymi wyspecjalizowanych w tym problemie i połączenia ich z doświadczeniem zawodowych rybaków. Celem tego projektu jest znalezienie nowych sposobów/środków koegzystencji rybaków zawodowych i dzikiej przyrody.

Trwa również transfer wiedzy między rybakami z [RLGD Wybrzeża Emilia-Romagna](#) (Włochy) i z [Pays Vidourle Camargue](#) (Oksytania, Francja) w sprawie [praktyk połowowych, zarządzania i wprowadzania do obrotu ślimaka koszykowego](#) (*Nassarius mutabilis*) poławianego w tych dwóch obszarach Morza Śródziemnego.

e. Powiązania z organizacjami ochrony środowiska

Relacje między sektorem rybołówstwa a pozarządowymi organizacjami ekologicznymi (czasem zwanymi ENGO) nie zawsze są dobre. Jednak ich cele są czasem dość zbliżone i możliwe jest znalezienie rozwiązań, które zadowolą obie strony. Tak było w przypadku projektu „Hookpod” (nazwa oznacza specjalne zabezpieczenie haczyka) stworzonego przez pasjonatów zrównoważonego rybołówstwa i ochrony ptaków, związanych z angielskim Królewskim Towarzystwem Ochrony Ptaków (RSPB). Opracowali oni system ochrony stosowany przy połowach sznurami haczykowymi, który uniemożliwia ptakom i innym zwierzętom morskim (albatrosom, głuptakom, żółwiom) złapanie się na hak podczas zarzucania linki. Projekt ten, w całości finansowany przez ENGO (poprzez partycypacyjne i publiczne pozyskiwanie funduszy), został opracowany we współpracy z rybakami z różnych części świata i eliminuje przyłowy ptaków morskich. Jest to korzystne dla środowiska, ale także dla rybaków, którzy nie muszą tracić czasu na rozplątywanie linki i nie są narażeni na utratę sprzętu, a tym samym pieniędzy. RLGD może odgrywać rolę pośrednika między tymi dwoma sektorami, które są zbyt często skonfliktowane.

f. Informowanie w celu lepszego przygotowania się do obowiązku wyładunku

Realizacja obowiązku wyładunku jest z pewnością jednym z wyzwań nowej WPRyB, najbardziej krytykowanym przez europejski sektor rybołówstwa. Chociaż RLGD nie odgrywają bezpośredniej roli w finansowaniu tego środka regulacyjnego, mogą z pewnością pomóc w jego wdrażaniu na poziomie lokalnym, informując o nim rybaków i opracowując wspólnie z nimi inicjatywy, które ułatwią określenie skutków jego wdrożenia.

Taki rodzaj inicjatywy opracowało stowarzyszenie rybaków (*cofradía*) zrzeszające rybaków małej skali z portu San Martiño de Bueu przy wsparciu [RLGD Ria de Pontevedra](#) (Galicja, Hiszpania), dla [zanalizowania odrzutów](#) generowanych przez flotę działającą w Ria de Pontevedra. Celem tego badania będzie zbadanie, w oparciu o zebrane dane, konsekwencji zarządzania odrzutami na pokładzie łodzi rybackich i po ich wyładunku oraz poinformowanie o tym rybaków.

Poniższa tabela podsumowuje, w jaki sposób RLGD może zaangażować się w ten proces przygotowawczy, przy wsparciu których partnerów sektora i jakie czynniki sukcesu warto wziąć pod uwagę.

Pytania, które należy zadać	Postępowanie zgodnie z odpowiedzią	Potencjalni partnerzy
1. W jakim stopniu rybacy, z którymi pracuję, muszą stawić czoła temu problemowi? (rzęd wielkości problemu)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tak, kontynuuj ➤ Nie, nie trzeba kontynuować 	rybacy, naukowcy...
2. Czy są oni świadomi problemu i dokładnych warunków aktualnej regulacji?	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tak, kontynuuj ➤ Nie, należy ich informować, uświadamiać, a następnie kontynuować 	rybacy, zarządzający...
<p>🔗 Porady eksperta: <i>RLGD mogą odgrywać rolę w zbliżaniu partnerów w celu innowacji: wypełnianie luki między rybakami a badaniami; Obowiązek wyładunku polega na spowodowaniu zmiany zachowania. Trudno jednak zmienić nawyki i mentalność, więc osoby z odpowiednim doświadczeniem powinny dzielić się nim z innymi.</i></p>		
3. Czy mogliby łatwo dostosować swoje praktyki połowowe do przepisów?	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tak, praca z mapą, aby zaproponować określone terminy i obszary ➤ Nie, kontynuuj 	rybacy, naukowcy...
<p>💡 Pomysły na działanie dla RLGD: <i>Monitorowanie i mapowanie odrzutów to dwa bardzo ważne wstępne etapy, które pomogą zidentyfikować i określić odrzuty ilościowo.</i></p>		
4. Czy są możliwe techniczne dostosowania używanego sprzętu połowowego, które pozwoliłyby na znaczne zmniejszenie odrzutów?	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tak, zaproponować testy alternatywnych urządzeń ➤ Nie... ➤ Zrealizować dokumentalną pracę badawczą, podróż studyjną, aby sprawdzić, czy ten sam problem nie został rozwiązany w innym miejscu ➤ Nie, nie, kontynuuj 	rybacy, naukowcy (technologzy rybołówstwa)...
<p>🔗 Porady eksperta: <i>Wizyty w celu demonstracji innowacyjnych urządzeń często pozwalają przekonać rybaków do zmiany przyzwyczajeń (lepiej zobaczyć zastosowania w praktyce, ponieważ na papierze trudniej dostrzec zalety i korzyści).</i></p>		
5. Czy można poprawić wskaźniki przeżycia schwytych gatunków, których nie da się uniknąć?	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tak, zaproponować standaryzację postępowania z połowami na pokładzie ➤ Nie, kontynuuj 	rybacy, naukowcy, NGO...

Pytania, które należy zadać	Postępowanie zgodnie z odpowiedzią	Potencjalni partnerzy
6. W przypadku gatunków złapanych, wyładowanych i niecechujących się współczynnikiem przeżywalności uzasadniającym ich uwolnienie, czy istnieją jakiegokolwiek zastosowania inne niż bezpośrednie spożycie przez ludzi?	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tak, przetestowanie nowych zastosowań tych połowów (opracowanie nowego produktu) ➤ Nie, potwierdzić powyższe, aby zwrócić się o odstępstwo od przepisów... 	przetwórcy, naukowcy z branży agroinżynierii...
<p>🔗 Porady eksperta: Odrzuty nie są odpadami – pomyśl o innych możliwych rynkach ich wykorzystania; Pamiętaj, aby wziąć pod uwagę, że inne państwa członkowskie mogą mieć bardzo różne tradycje i nawyki kulinarne, więc niektóre gatunki o niskim znaczeniu komercyjnym na Twoim obszarze mogą być uznane za wartościowe gdzie indziej.</p>		

5.3 Jakie są korzyści dla rybaków? A jakie dla terytorium?

Sektor rybołówstwa	Terytorium
Odwołanie się do kreatywności rybaków w celu znalezienia innowacyjnych rozwiązań technicznych (selektywność i poprawa przeżywalności niechcianych połowów)	Wykazanie gotowości terytorium do wspierania innowacji i rozwoju technologicznego
Możliwość wykazania się sektora rybackiego inwestycjami w modernizację metod produkcji, przy jednoczesnym zagwarantowaniu jakości i identyfikowalności	Wzmocnienie zaufania partnerów i konsumentów do lokalnej produkcji
Możliwość znalezienia nowych rynków dla gatunków wcześniej odrzucanych do morza, w szczególności takie rynki jak: mączka zwierzęca, olej rybny, karma dla zwierząt, dodatki do żywności, dodatki farmaceutyczne lub kosmetyczne	Tworzenie bogactwa terytorium i przyczynianie się do powstawania nowych branż

5.4 Dalsze źródła

- [International Guidelines on Bycatch Management and Reduction of Discards, FAO, 2011.](#)
- [Landing obligation in practise \(wykaz projektów europejskich w związku z obowiązkiem wyładunku\), Komisja Europejska.](#)
- [Technical measures and innovative fishing gears, ClientEarth 2016.](#)

Kluczowe pojęcia i regulacje związane z zarządzaniem lokalnymi zasobami

A. Promowanie oddolnego podejścia do lokalnego zarządzania zasobami

Od powstania „Błękitnej Europy” w 1983 r. wraz z pojawieniem się kwot połowowych i wprowadzeniem wspólnych zasad ustalania praw dostępu do obszarów morskich, wspólna polityka rybołówstwa, zreformowana w 2002 r., a następnie w 2013 r. ([rozporządzenie nr 1380/2013](#)), opiera się na lepszym uwzględnieniu specyfiki regionalnej poprzez uproszczenie zasad, regionalizację środków zarządzania (długoterminowe plany zarządzania i obowiązek wyładunku) oraz większe zaangażowanie zainteresowanych stron w ramach komitetów doradczych.

Zasady i cele zarządzania rybołówstwem są zawarte w podstawowym rozporządzeniu WPRyb, np. osiągnięcie **maksymalnego zrównoważonego odłowu (MSY)** (w ramach planów wieloletnich, art. 9) lub obowiązek wyładunku ([art. 15](#)). Jednak ich wdrażanie na szczeblu mórz regionalnych jest realizowane przez rozporządzenia przygotowane w ramach regionalizacji. Regionalizacja proponuje ścisłą współpracę między właściwymi państwami członkowskimi mającymi wspólne „morze regionalne”: np. Portugalią, Hiszpanią, Francją w regionie wód południowo-zachodnich.

Poszczególne morza regionalne Unii Europejskiej (patrz [Europejski atlas mórz](#)) odpowiadają obszarom kompetencji różnych komitetów doradczych. Podejście to jest również uwzględnione w ramach dyrektywy w sprawie strategii morskiej ([MSFD](#)). Komitety te skupiają przedstawicieli sektora rybackiego (rybołówstwo i przetwórstwo, związki zawodowe) oraz inne grupy interesów (rybołówstwo rekreacyjne, organizacje środowiskowe), aby doradzać Komisji Europejskiej na etapie przygotowania regulacji. W ten sam sposób w procesie tym uczestniczą państwa członkowskie (administracje krajowe) i organizacje naukowe (Międzynarodowa Rada Badań Morza – [ICES](#) – i Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa – [STECF](#)).

TAC i kwoty¹⁰

Całkowite dopuszczalne połowy (TAC) to limity połowowe (wyrażone w tonach lub w liczbach sztuk) ustalone dla większości komercyjnych zasobów ryb. Limity te mają na celu umożliwienie eksploatacji zasobów rybnych na poziomie maksymalnego zrównoważonego odłowu, który można określić jako maksimum możliwe do pozyskania z zasobów morskich rok po roku, bez zagrożenia dla zdolności odnawiania naturalnego tych zasobów.

Komisja przygotowuje wnioski na podstawie **opinii naukowych** w sprawie stanu zasobów wydawanych przez organy doradcze, takie jak ICES i STECF. Niektóre **plany wieloletnie** określają zasady ustalania TAC. Są one określane corocznie dla większości zasobów (co dwa lata dla stad głębinowych) przez Radę Ministrów ds. Rybołówstwa. Kiedy zasoby są dzielone i zarządzane wspólnie z krajami spoza UE, TAC uzgadnia się z tymi krajami lub grupami krajów. Są one rozdzielane między kraje UE w postaci kwot krajowych. Kwoty rozdziela się poprzez zastosowanie różnych wartości procentowych dla każdego zasobu i dla każdego kraju, aby zapewnić względną stabilność. Kraje UE mogą wymieniać się kwotami.

Kraje muszą stosować obiektywne i przejrzyste kryteria, aby przydzielać krajowe kwoty rybakom i zapewnić, że ustalone kwoty nie są nadmiernie eksploatowane. Po wyczerpaniu kwoty dla danego gatunku kraj musi zamknąć dane łowisko.

W basenie Morza Śródziemnego większość łowisk jest zarządzana wyłącznie przez kontrolę dostępu (licencje, dni na morzu itd.), a nie poprzez kwoty.

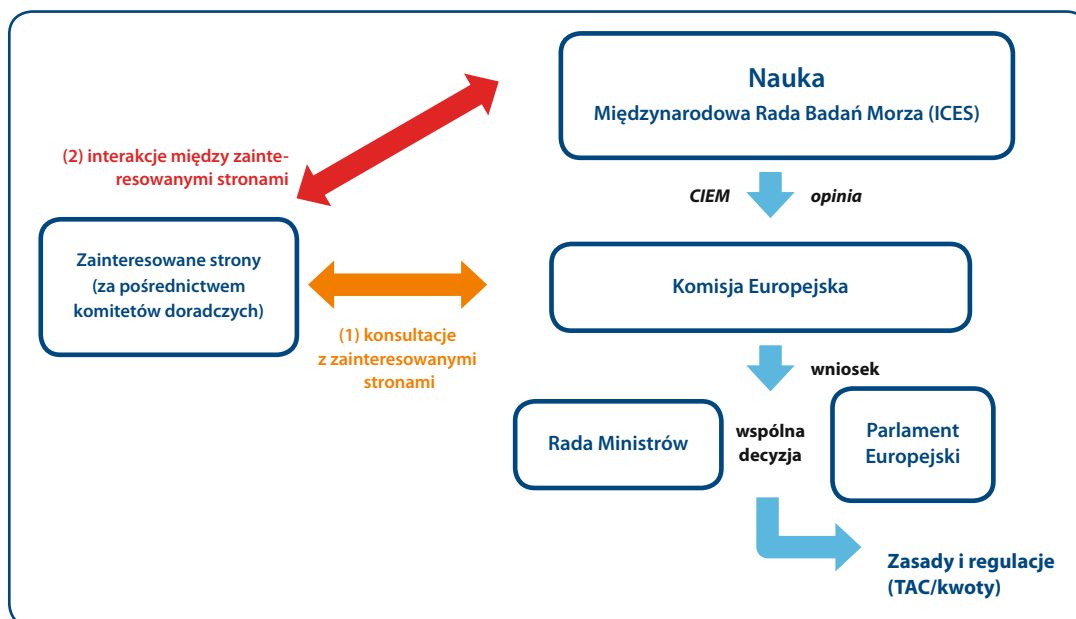
Alokacja kwot połowowych do flot rybackich jest różna w poszczególnych państwach członkowskich. Najczęściej to organizacje producentów otrzymują kwoty od państwa (głównie w oparciu o historię połowów swoich członków) i wewnętrznie decydują, w jaki sposób rozdzielić te uprawnienia do połowów. W innych państwach przydział odbywa się indywidualnie w formie kwot indywidualnych, które można przenieść (indywidualne kwoty transferowe, jak na przykład w Danii lub Hiszpanii w przypadku rybołówstwa pełnomorskiego) lub nie (przypadek połowów tuńczyka czerwonego na przykład we Francji). W Hiszpanii, w przypadku przybrzeżnego rybołówstwa w małej skali (segment „*artes menores*”) kwoty są przydzielane regionom.

Komitety doradcze

Komitety doradcze są organizacjami zainteresowanych stron, które przedstawiają Komisji i krajom UE zalecenia dotyczące problemów zarządzania rybołówstwem. Zalecenia te mogą dotyczyć społeczno-ekonomicznych aspektów zarządzania rybołówstwem i sposobów uproszczenia przepisów. Komitety doradcze zapewniają konsultacje w zakresie **regionalizacji**. W mniejszym stopniu uczestniczą również w gromadzeniu, przesyłaniu i analizie danych potrzebnych do zarządzania rybołówstwem i środków ochrony. Komitety doradcze składają się z przedstawicieli sektora rybołówstwa i innych grup interesów (odpowiednio 60% i 40% miejsc w walnym zgromadzeniu i komitecie wykonawczym). Zatem głównym celem komitetów regionalnych jest większe zaangażowanie interesariuszy sektora rybołówstwa w proces decyzyjny. Odpowiadają one regionom lub branżom wydzielonym w oparciu o kryteria biologiczne, w Europie istnieje ich 11 (patrz [atlas online](#)).

Należy zauważyć, że owe komitety doradcze nie mają uprawnień regulacyjnych (ich opinie nie są wiążące). Każdy z nich obejmuje szeroki obszar geograficzny i łatwiej pracują nad dużymi komercyjnymi łowiskami wspólnymi (tj. flotami z kilku państw członkowskich) niż nad rybołówstwem przybrzeżnym (znamiennym wyjątkiem jest tu przypadek połowów transgranicznych). Niemniej jednak stanowią one pierwszy krok w kierunku oddolnego zarządzania działalnością połowową (patrz rysunek 6).

¹⁰ Komisji Europejskiej.

Rysunek 6: Pozycja komitetów doradczych w europejskim procesie decyzyjnym zarządzania rybołówstwem

Natomiast na poziomie krajowym sytuacja jest bardzo zmienna, ale kilka państw zdecydowało się na większy udział lokalnych organizacji rybackich w zarządzaniu przybrzeżnymi zasobami morskimi. Przykładem jest Anglia, która delegowała lokalną regulację działalności połowowej władzom odpowiedzialnym za zarządzanie strefą przybrzeżną (**IFCA**), a także Francja, która deleguje organizacjom rybackim (regionalnym komitetom ds. rybołówstwa i hodowli morskiej) zarządzanie działalnością połowową w pasie przybrzeżnym.

B. Poprawa zrównowżenia lokalnych działań

Zgodnie z artykułem 2 (**rozporządzenie nr 1380/2013**), WPRyB „zapewnia, aby działalność połowowa i w zakresie akwakultury była zrównowżona środowiskowo w perspektywie długoterminowej oraz zarządzana w sposób spójny z celami w zakresie osiągnięcia korzyści ekonomicznych, społecznych i w dziedzinie zatrudnienia oraz przyczyniania się do dostępności dostaw żywności”. Zatem oprócz zarządzania zasobami, czyli kwotami połowowymi, WPRyB i jej instrument finansowy, jakim jest EFMR, wspierają promowanie zrównowżonych połowów i działań w zakresie akwakultury za pomocą innych narzędzi, takich jak środki techniczne i obowiązek wyładunku.

1. „Środki techniczne”¹¹

Środki techniczne obejmują szeroki zbiór zasad dotyczących **sposobów, lokalizacji i okresów połowów**. Mają one zastosowanie do wszystkich mórz regionalnych i różnią się znacznie w zależności od warunków regionalnych. Dotyczą one:

- Minimalnych rozmiarów **wyładunku i ochrony**;
- Specyfikacji w zakresie **projektowania i stosowania** narzędzi połowowych;
- Minimalnych rozmiarów **oczek** sieci;
- Stosowania **sprzętu selektywnego** w celu ograniczenia niechcianych połowów;
- **Obszarów zamkniętych i okresów zamknięcia**;
- Ograniczenia **przyłowu** (połowu niepożądanych gatunków);
- Środków mających na celu ograniczenie wpływu połowów na **ekosystem i środowisko morskie**.

11 Komisji Europejskiej.

Przepisy dotyczące środków technicznych w UE wymagają modernizacji, biorąc pod uwagę wspólną, zreformowaną politykę rybołówstwa. W tym celu Komisja Europejska przedłożyła nowy wniosek ramowy w sprawie technicznych środków ochronnych.

2. Obowiązek wyładunku¹²

Obowiązek wyładunku (przewidziany w art. 15 [rozporządzenia nr 1380/2013](#)) wymaga, aby wszystkie połowy gatunków handlowych **podlegających europejskim kwotom połowowym i/lub gatunków, dla których określono minimalny rozmiar wyładunku**, zostały wyładowane i przypisane do dostępnych kwot. Połowy niewymiarowe nie mogą być przeznaczone do bezpośredniego spożycia przez ludzi, a zakazane gatunki nie mogą być trzymane na pokładzie i muszą być wyrzucone do morza. Odrzut zakazanych gatunków musi być zarejestrowany w rejestrze statku i stanowi ważną część naukowych podstaw monitorowania tych gatunków. W latach 2015–2019 obowiązek wyładunku wdrażany jest stopniowo przez kolejne łowiska i gatunki. W 2019 r., w przypadku Morza Śródziemnego wymóg ten będzie dotyczył wszystkich gatunków podlegających kwotom lub minimalnym rozmiarom ochronnym.

Ustanowienie obowiązku wyładunku, jak również zwolnienia od niego, opierają się **na wspólnych zaleceniach regionalnych grup państw członkowskich**. Po ocenie dokonanej przez STECF – jeśli jest ona pozytywna, zalecenia są przekształcane w tymczasowe plany odrzutów w formie aktów delegowanych (rozporządzeń Komisji Europejskiej). Plany te wyszczególniają objęte nimi gatunki, wymagania dotyczące dokumentacji, minimalne rozmiary ochronne i **zwolnienia (w przypadku gatunków o wysokiej przeżywalności oraz procent odrzutów de minimis dozwolony pod pewnymi warunkami)**. Plany te mają trwać trzy lata i powinny ostatecznie zostać uwzględnione w planach wieloletnich.

W ostatnich latach rządy europejskie, instytucje naukowe, przemysł, rybacy i inne zainteresowane strony współpracowały w celu opracowania testów i rozwiązań w ramach wdrożenia obowiązku wyładunku. Niektóre przykłady projektów współfinansowanych przez UE (takie jak program [Discardless](#)) są dostępne na specjalnej [stronie internetowej](#) Komisji Europejskiej.

C. Przyczynianie się do zachowania ekosystemów wodnych

Dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej ([MSFD](#)) wzywa do osiągnięcia dobrego stanu środowiska europejskich wód morskich do 2020 r. (patrz ramka) poprzez umieszczenie działalności połowowej w szerszym kontekście zrównoważonego rozwoju.

Zgodnie z dyrektywą każde państwo członkowskie musi wdrożyć [strategię dla swoich wód morskich](#) we współpracy z innymi państwami członkowskimi posiadającymi ten sam obszar morski, poddawaną przeglądowi co sześć lat. Strategie te obejmują 5 etapów: (1) wstępna ocena wód morskich, (2) określenie dobrego stanu ekologicznego wód morskich, (3) ustalenie celów środowiskowych, (4) ustanowienie i wdrożenie skoordynowanych programów monitorowania oraz (5) identyfikacja środków lub działań mających na celu osiągnięcie lub utrzymanie dobrego stanu ekologicznego.

Ponadto przepisy MSFD wymagają, między innymi, stosowania zasady ostrożnego podejścia do zarządzania rybołówstwem, aby zapewnić, że eksploatacja zasobów rybnych pozwala na osiągnięcie i utrzymanie eksploatowanych zasobów powyżej poziomu zapewniającego maksymalny zrównoważony połów, jak również wdrożenia ekosystemowego podejścia do zarządzania rybołówstwem w celu zminimalizowania negatywnych skutków działalności połowowej dla ekosystemu morskiego.

Dobry stan ekologiczny (DSE)

Dobry stan ekologiczny wód morskich odpowiada dobremu funkcjonowaniu ekosystemów morskich, dobremu stanowi zdrowia środowiska i zrównoważonej środowiskowo działalności człowieka. Należy zauważyć, że prawidłowe funkcjonowanie ekosystemu jest pojęciem naukowym, które należy określić ilościowo. Uwzględnia ono presje związane z działalnością człowieka na morzu lub na lądzie, mające wpływ na środowisko. Celem DSE nie jest powrót do pierwotnego stanu, ale osiągnięcie akceptowalnej i zrównoważonej równowagi między tymi antropogenicznymi presjami a morskimi ekosystemami, by ekosystemy te pozostały zdrowe. Lista 11 deskryptorów określających DSE została określona w załączniku I do [MSFD](#).

How we are making it easier to achieve the good environmental status of marine waters

More flexibility to concentrate on problem areas

More accurate way to measure achievement of environmental goals

Increased regional and sub-regional cooperation

Enhanced synergy with existing EU nature, water and fisheries legislation

Better understanding of human impacts on marine environment

Ramowa dyrektywa morska wymaga również wprowadzenia środków ochrony przestrzennej w celu zbudowania spójnej i reprezentatywnej sieci morskich obszarów chronionych do 2016 r. Ponadto Unia Europejska dąży do osiągnięcia **celu 11 z Aichi**, który przewiduje ochronę co najmniej 10% jej mórz do 2020 r., w tym poprzez ustanowienie morskich obszarów chronionych¹³. Morskie obszary chronione są coraz częściej uznawane za ważne narzędzia zarządzania obszarami rybackimi i stanowią konkretny środek określony w dyrektywie ramowej w sprawie strategii morskiej (MSFD). Wyznaczenie tych obszarów chronionych jest również kluczowym elementem unijnych dyrektyw ptasiej i siedliskowej. W związku z tym w nadchodzących latach należy kontynuować wysiłki zmierzające do ustanowienia morskich obszarów chronionych i obszarów Natura 2000.

13 Cele różnorodności biologicznej z Aichi.

Dyrektywy europejskie ptasia i siedliskowa

Dyrektywa „ptasia” (2009/147/WE) w sprawie stanu ochrony dzikiego ptactwa oraz dyrektywa „siedliskowa” (92/43/EWG) w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory są kamieniem węgielnym europejskiej polityki różnorodności biologicznej.

Dyrektywa ptasia ustanawia na poziomie europejskim wytyczne dotyczące ochrony i zarządzania dzikimi gatunkami ptaków, przede wszystkim w odniesieniu do działalności człowieka (polowania, niepokojenie itp.).

Dyrektywa siedliskowa to druga dyrektywa mająca na celu ochronę przyrody w Unii Europejskiej. Wymaga, by państwa członkowskie:

- Zachowały lub przywróciły chronione siedliska i gatunki (załączniki I i II) do „odpowiedniego stanu ochrony”;
- Utworzyły specjalne obszary ochrony (obszary objęte dyrektywą siedliskową) dla gatunków i siedlisk (załączniki I i II) (art. 3);
- Ustanowiły środki ochrony lub przywracania do „odpowiedniego stanu ochrony” gatunki i siedliska wymienione w załącznikach I i II i obecne w tych strefach ochronnych (art. 6).

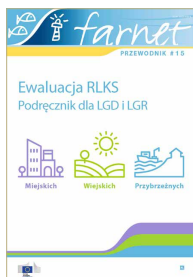
Zatem dyrektywa siedliskowa i dyrektywa ptasia opierają się na dwóch komplementarnych osiach: systemie ochrony gatunków i sieci reprezentatywnych obszarów **Natura 2000**, która składa się ze specjalnych obszarów ochrony (SOO) i obszarów specjalnej ochrony (OSO).

Te mechanizmy ochrony różnorodności biologicznej są wprowadzane wraz z opracowaniem strategii (planów działania) w zakresie środowiska morskiego określonych przez MSFD (których wdrożenie jest obowiązkiem państw członkowskich), co wzmacnia ich zastosowanie na poziomie subregionalnym. Plany te są środkiem realizacji działań wspólnotowych na rzecz środowiska morskiego na *wodach europejskich*.

Dalsze źródła

- [State of Europe's seas, Europejska Agencja Środowiska 2015.](#)
- [Dyrektywa ptasia i dyrektywa siedliskowa \(Komisja Europejska, 2014\).](#)
- [J. Rouilliard i in., Protecting aquatic biodiversity in Europe: How much do EU environmental policies support ecosystem-based management? , 2017.](#)
- [Prezentacja Carlosa Romão: Protected Areas. Isn't that old-fashioned? \(Europarc Conference 2016, EAA\).](#)

Więcej informacji, pomysłów i przykładów, dalsze Przewodniki FARNET

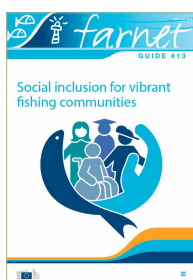
Przewodnik FARNET nr 15: Ewaluacja RLKS - Podręcznik dla LGD i LGR

Dostarcza LGR przystępnych narzędzi i metod wraz z przykładami z różnych LGD i LGR i może być wykorzystywany jako wytyczne lub inspiracja dla ewaluacji RLKS, w celu optymalizacji wykorzystania środków publicznych oraz osiągnięcia wymiernych i pozytywnych zmian w społecznościach lokalnych dzięki podejściu RLKS.

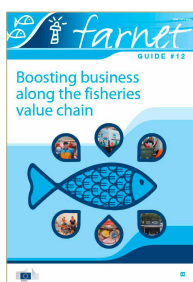
Przewodnik FARNET nr 14: Włączanie akwakultury w społeczności lokalne

Wsparcie dla tych LGR, które pragną poprawić powiązania między hodowcami ryb a innymi podmiotami na swoim obszarze, zwiększyć akceptację społeczną sektora akwakultury i jego postrzeganie przez konsumentów, nie zapominając zarazem o wielkiej różnorodności tego sektora.

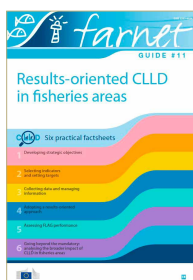
Przewodnik FARNET nr 13: Włączenie społeczne dla ożywienia obszarów rybackich

Pomoże LGR zidentyfikować problematykę włączenia społecznego, zawiera rekomendacje i sugestie jak LGR mogą znaleźć rozwiązania tych problemów na swoim obszarze.

Przewodnik FARNET nr 12: Pobudzanie przedsiębiorczości w rybackim łańcuchu dostaw

Zachęca LGR do zwiększania wartości dodanej na swoim obszarze i do zapewnienia, że miejscowe firmy, zwłaszcza rybacy i hodowcy ryb, będą mieli możliwie duży udział w tej wartości dodanej.

Przewodnik FARNET nr 11: RLKS zorientowany na rezultaty na obszarach rybackich

Dostarcza LGR narzędzi wzmacniających orientację na rezultaty w ramach tworzenia i realizacji lokalnych strategii rozwoju.